



**Clariss. theologi D. Ruardi Tappart Enchusani, h[ereticæ  
pravitatis primarii & generalis inquisitoris, Cancellarii  
celeberimæ Academiae Lovaniensis, pridem incolabili suorum  
luctu vita functi, Apotheosis**

<https://hdl.handle.net/1874/424235>

CLARISS. THEOLOGI  
D. R V A R D I  
Tappart Enchufani, hę  
reticę prauitatis primarij &  
generalis inquisitoris, Cancellarij celeberrimę  
Academię Louaniensis, pridem inconsolabili  
suorum luctu uita functi,  
Apotheosis:

GRATIANO VERO THEO.

logię Baccalaureo autore. H. v. p. g. h. i. n. p. i. c. h. e. n. e. r. a. g. o. l. d. e. r. e. p. i. s.

Reperies in hoc scripto, Lector, non parum  
multa scitu dignissima, & paucis hactenus cog-  
nita, Inquisitorum hęreticę prauitatis Consilia atq;  
Secreta: quę omnibus tandem cognoscenda pro-  
poni, in primis interesse Respubli-  
cę duximus.

4 Tappart.  
no. 2 Tapp-

PSALMO XIII. 1558

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, ueloces  
pedes eorum ad effundendum sanguinem.

LECTORI TYPOGRAPHVS.

Cum festiuissimum huc & pium Dialogū, candidē Lector, quidam nescio unde ad hunc mercatum aduexisset, misisset (ut moris est) singulis exemplaribus passim ad bibliopolas indicasset merces suas: subito præter omnium expectationem accidit, ut quidam ad istiusmodi exploranda submissi, quicquid allatum fuerat, coëmptum, oscitantibus emporibus præriperent. quod non nunc solum contigit, sed & aliàs factum esse deprehensum est. Igitur ut hoc insidiatorum genus uindicarem, cum in nostra esset potestate, illud unicum exemplar, quod ille nobis prostituenti causa miserat: committere non potuimus, quin statim qua potuimus celeritate damnum acceptum pensarem. Et erat spes, posse ante nundarum finem à quopiam Francfordiensi typographo reddi excusum: uerum id frustra fuit, distractis huc illuc operis, & omnibus intētis in commercia. Accipiet igitur æquus Lector in bonam partem, quod nos tandē elaboratum, postliminio reddimus: Apparebit autem cuilibet legenti, quā fidant sue causa, qui in singulis mercatibus coëmptores suos habent, per quos aboleant, quidquid contra ipsos est. Vale candidē  
Lector. 1578.

D ▶ R V A R D I T A P P A R T  
ENCHYSANI, LOVANIENSIS ACADE  
miæ quondam Cancellarij, &c.  
Apotheosis.

DIALOGI INTERLOCVTORES.

R V A R D V S, G E N I V S, P E T R V S,  
Cerberus, Chorus inferorum.

*Ru.* Quis es, qui me à tergo sequeris, medio luto calcaneum premens, ac crepidas excutiens? Si amicus es, progredere, claude latus, aut etiam præcede. Nam angusta hæc uia est, & flexuosa: quodque præcipuum est, mihi planè ignota, nec unquam talis credita, quæ ducit in cœlum: in quam nescio quis me turbo impulit, ex quo frustra clamantibus & plorantibus collegis, e corpore & terris migraui. Nec stare patitur, nec deliberare de progressu, aut prospicere: multo minus, à quo quæram, aut qui monstret, quisquam occurrit. *Gen.* Verè ignota tibi: cuius tu tamen, etsi nescias, tam multis monstrator extitisti: qui uerò nunquã ipse etiam ductoribus caruisti, sed hos tum placuit *is nóganas*. Perge uiator, post tutã ingressurus uiam, & latissimam, quæque compendiosa dabit præcipitia: nec carebis occurlatoribus quibusdã iucundis, quales solēt in coruorum nidis plumescere: qui tamen ut non prouolent, procul te inuitabit nidor, & fumorum tepor, quo unice semper delectatus es. Nam hæc uia (quod non immeritò conquereris) reuera angusta est, & quæ animis tã lato assuetis domicilio, tanquam molliter passis uix dat spaciũ. *Ru.* Quin tu igitur præcedis? tam graphice hæc plusquam alpina claustra, & tedious mæandros memoria tenens. Iterũ dico, præuerte ut te sequar anhelò propemodum spiritu deficiēs, & uix pedibus senilibus consistens, nedum ambulans.

*Gen.* Atqui hisce pedibus nemo te uelocius in Cæsaris aulam penetrauit: & hac tam senili ætate, ut dicis, etiam

episcopatum Louaniensem sperasti. *Ru.* Speravi, & quidem iam bona spes erat consecuturum, ut ad fratres suos scripsit Legatus noster Doctor Sommus. Quātopere uerò nūc dolere putas Louanienses, quòd tantam spem amiserint è manibus? *Ge.* Quātopere solent, quorum greges liberantur à rabie luporum. *Ru.* At tu, si tuum propositum tenes, solusq; in solum tantum audes, die qui sis? Sed præcede tamen: & si nunc demum destitutor imperio, at precibus istud saltē da meis, ut me ducas. *Ge.* Genius sum, ne quæras posthac: socius esse possum, dux esse nequeo, nec licet: parendum est ordini, hunc me locum obtinere iussit, qui tibi coniunxit. *Ru.* Genios noui: sed hoc mihi dicas uelim, uter duorum ad sis, nam duo esse solent, alter bonus, alter malus. *Ge.* Dicam nomen meum significātius: tu deinde me utrolibet loco habe. Nam tu qualem me facias, non magni momenti est, dummodò opifici satisfacio meo. Alastor uocor. *Ru.* Nunquam ego quenquā isto nomine appellatum noui: & Arabicam aut Sarmaticam esse uocem puto, nisi fortē Græcorum lingua te hac obscuritate illustrauit, fons & origo omnium hæreticorū: cuius ego utinam omnes sectatores, non dico nunc amplius, qui solus sum, nec habeo ad manum tot præfectos, consules, & lictores, quot soleo, quos omnes ostensis procul utriusque monarchæ diplomatibus, ita terrui, ut paulò obsequentiores habuerim, quàm Hierosolymorū pontifices refractarium illum & cunctatorem Pontificē Pilatum. *Ge.* Hactenus igitur uno pede impresso orbem concitasti ad ministeria tui furoris. & uidetur ea fata fuisse, ut Regū scepra hac tempestate quaterentur: nunc ueniens, ubi mures ferrum rodunt. Causa dicenda erit, & subeundum iudicium: nec succedet, id quod solet, ut terreas omnia tribunalia, captiuos ducas ipsos iudices. *Ru.* Quin tu apertè & clarè dicis, quæ uis, nisi responsator aliquis, mihi in itinere obtigisti pro comite, & fortè è poetarum numero, quos memini sic suppressis nominibus,

nibus, & dissimulata sententiâ, tumultuari solere. *Ge.* Non est poetarum, aut laruarum genere, ô bone, magnus numerus est eorum qui uestram saluam lingere nolunt, præter poetas. *Ru.* Dic igitur, qua de causa hoc iter susceperis, & quid mihi tam arctè ac mordicus adhæreas, ut latum unguem stationem non mutes, sed ueluti iugo iunctus, cum titubante labascas, euntis uestigia subeas, sepe etiam priusquam ego emouero pedem, planeq; instar umbræ meæ ne motu quidem aut nutu discrepes. Id enim animaduerto, dum tu caues ne uideã te. *Ge.* Videbis, & quidẽ citò. Legationis uerò meæ causam scies, cum audies actionis initiũ. Iam festina, ut recipiaris quò uis. Audio enim stridorem cardinis, & haud dubiẽ magni alicuius meriti anima recepta est. *Ru.* Iam uideo te nostrum esse, & hæc prima sunt quæ non obscure prolata utcunque intellexi: festinemus uterq;. *Ge.* Ita fiat. quin iam se superi produnt conuexa Tonantis, uia non longa est: & si quid assequor, uideo nescio quem seniculum, cancellis implicantem canam barbam, ipse opinor Petrus est, aperiet scio, priusquã pulses, si modo admitteendus es. nam sic solet, tu modò compella. *Ru.* Salue sanctissime ac beatissime Pater, ecclesiæ Christianæ unicum caput, euangelici sacerdotij autor, unice Christi in terris uicarie. *Pe.* Hic homo, e blandiri à me uelle uideatur coelum. *Ge.* Imò meruit, & iure suo extorquebit: planeq; tu artifex eris longè alius, quàm Carolus Cæsar, aut quidquid hominum illius unquam nomine sapuit, si quid negare poteris. *Ru.* Tace responsator. Sed quid hoc ostiarij silentio tandem mysterij, ne dicam monstrualitur: aperi actutum fores, heus sancte Petre, heus Petre. *Pe.* Audio iam, & tandem: sed nullus omnium eorum, quorum tu me phaleris cumulas. Sanctissimum patrem, Ecclesiæ caput, uerum & æternum sacerdotem, ostendere possem etiam digito: Christi uicarium minimum, multò minus ipsius hoc nomẽ agnoscere. Ego sum Petrus, nec capior laqueis ictus piscator: tu aliũ quære,

A 3 quem

quem iudificeris. *R.* Aperi. *P.* Quàm crassè & im-  
periosè. Sed unde tandem tam lutulentus ades? tam so-  
leatis crepidis, tot interulis, thoracibus, togis, penulis,  
soccis, ijsq; omnibus duplo suffultis insutus? quid capi-  
te obuoluto uenisti instar moriētis puerperæ? tam pro-  
missis unguibus, ut ligones uideri possint? illotis mani-  
bus? facie planè tali, qualis carbonariorum aut figulo-  
rum esset? cur nares ita mucosæ sunt? quin saltem te cu-  
bito subinde emunxisti, ut plusculum niteres? *R.* Mi-  
hi satis emunctus sum, & sic certè ( utcunq; tu me ride-  
as ) Regum mensis non ut conuiuia, sed numen quod-  
dam tutelare totius Monarchiæ assedi. quod dicebam,  
quod suadebā, oraculum erat: quoties quid faciebam,  
ita omnes me suspiciebāt, ut coeliq; erebiq; potentem.

*Gen.* Nimirum ut templa Aegyptiorum, pro miracu-  
lo eras: præsertim uerò cùm Maximiliano Bohemorū  
regi Louanij panegyricum recitares, atq; ille tuum bal-  
bum os, strepitumq; nauticum aspernatus, silentium ti-  
bi imponeret, exclamans: se tam quæ diciturus esses,  
quàm quæ dixisses, intellexisse. *R.* Imò Carolus ip-  
se Imperator, quantopere suorum regnorum tranquil-  
litati consuluerit, mea nixus sapientia, uel ipse testis esse  
posset. Quid enim tu mihi Bohemicum iuuenem obij-  
cis, apud uicinos Turcas paulò minus malè quàm Tur-  
cicè educatum? ut taceam interim, quòd quales subdi-  
ti iam centum annis fuerunt, non esse absurdum, regem  
quoque eorum euasisse: quem dii boni quantopere ga-  
uili sumus non accepisse dotalem inferiorem Germa-  
niam, aut administrationi fuisse adhibitum, quod non  
minimùm metuebamus: sed ita subito recurrisse ad su-  
os, ac si ex alieno fuisset flagellis exturbatus. *P.* Quid  
de Carolo gloriari debeas, euentus docuit: quòd ab in-  
eunte ætate, etiam cum uitæ suæ periculo, non modò  
hostilibus armis, uerùm etiam totius orbis inuidiæ, ue-  
stra potissimum arte obiectus: ante tempus, uixdum  
uirilibus annis consumptus, odio tum regnorum & Im-  
perij,

perij, tum humani generis, contabuit. O' consultores.

*Ru.* Nosti me, qui tam tragicè ista, etsi deprauata abs te & detorta, destomachatus sis? *Pe.* Dicam: si tu mihi primùm dicas, an unquã ita spumantibus labijs, & dentibus collidentibus in obliquum obtortus, sicut huc accessisti, ad Cæsarem sis ingressus. *Ru.* Quid tua refert?

*Ge.* Ego dicam: peculiaris mors Magistrorum nostrorum est. Talis fuit & Egmundani, Eccij, Vintoniensis, & Latomi. *Pe.* Cuius Latomi? *Ru.* Quæris? nō hac trāsijt atq; inter Cherubicos Seraphicosq; ordines, nube alba magis coruscus sedet, ut meruit? *Pe.* Nunquam uidi, nec pepulit unquã (quod sciã) has fores. *Ge.* Prudēter, homo callidus. Olfecerat enim haud dubiè, quod iste nunc experitur: quem ab olfaciēdo impediūt nariū mucositas, & tenax pituita, qua semper ad umbilicum usq; propendēte laborauit. Sed credidit se ad Cæsarem irrupturum: ne putes unquam hac causa deterritum fuisse. Quinetiam cū hanc mortem cōscisceret sibi, sanguinarij edicti causa per medias stationes in intimum Philippi regis cubiculum perrupit: cumq; non quale uolebat responsum tulisset, obiurgatis passim uelut de plaustro consiliarijs, subito collapsus, in hanc spumam exæstauit: nec postea aut ad se aut ad suos reuersus est, sed huc enixus est: nihil magis deterius, ut uides, quàm solet. *Pe.* Quod tibi nomen est? ut cognoscam tam fortem heroa. huc tamen non perfringes me inuito: & erit ista speculatória fenestra paulò firmius obferata, quàm regis cubiculum, etiam obsistentibus omnibus satellitibus. *Ru.* Nomen, ô bone? Non Daphnis ego in syluis fama super æthera notus: sed quem hisce cathenatis diplomatibus impressit sanctissimus D. N. Papa, rem totam habebis, si saltem capitales literas oculis percurras. *Pe.* Non sum Oedipus, penitius mihi admouenda sunt lumina. *Ru.* Lege igitur. *Pe.* Saulus Tertius Cerberus seruorum Dei, dilecto nobis in fisco filio Grouardo Slabbort de Stëckhusia.

husia.



hufia. *Gen.* Pulchrè profectò, & prout iste meretur, Video uel sine me hanc peragi posse fabulam. Omnia, ut uideo, ante nos huc perlata sunt: & perinde ac si in tabula annotata essent, nihil fallit. *Ru.* Ut te dii deæq; perdant caluicium malignissimum, qui si inter homines adhuc esses, quàm supplici pœnitentia hanc linguæ petulantiam defleres? Sed uideo cum isto moroso seniculo æquis conditionibus nihil successurum, tota auctoritate opus est, ut incutiam terrorē: explicabo ipsa, quanta sunt, diplomata. Ecce, nunc tandem inspice, ac lege exactius. *Pe.* Legi, relegi, inspexi, sufficiunt principia: non sum tam stupidus, ut nō possim ex ungue leonem. *Ru.* Sunt à Cæsare, sunt à Pontifice M. ab Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis, nec quisquā est qui non iuri suo cesserit, atq; in me transtulerit. *Pe.* Aperi diplomata ijs quorum negotium egisti. hic tantum unicum libellum agnoscimus septem seris consignatum, quem aperit Agnus, & nemo claudit: idem claudit, & nemo aperit. *Ru.* Accerse igitur ipsum huc Carolum, ut instrumentis suis testimonium det: aut (si dignetur interpellari) sanctissimum ac beatissimum patrem Paulum Tertium. *Pe.* Paulum alibi quære. de Carolo nihil est quod sis sollicitus: altius fortasse immixtus est piorū cœtibus, quàm ut possit ad ista uestibula excurrere. Satis afflixistis uiuum, nec est ut nunc etiam pace consopitum imprudentia uestra interturbetis. *Ru.* De Carolo dubitas: at Paulus Quartus missa solenni ad Philippum filium eius legatione, certò illi nunciauit, se, pro ea auctoritate quam Christi dei uicarius haberet in omnia ea quæ hominibus post mortem accidere solent, mandasse sanctis angelis, ut quàm ocyssimè præteruectum purgatorio, rectà in cœlum reponerent: & se compertum habere, id ita esse factum. *Ge.* Scilicet momento sciuit Paulus illum expirasse. Verùm eodem momento docere solitis animas oceptas esse suo loco, aut igitur sine Pontificis beneficio tenuit cœlum, aut non præterijt purgatorium.

rium. *Pe.* Sit ita sanè: sed cur tot sumptibus, quot uix  
 Persarum thesauri sufficiant, in missas & funebres pre-  
 cationes factis, oppugnatum est purgatorium? quos  
 satius erat remittere miseris subditis longo bello ex-  
 haustis, aut saltem expendere in bellorum usus. Præ-  
 sertim uerò Ferdinando Imperatori oportebat signifi-  
 catum, ut parceret ijs pecunijs, quas Augustæ funeri fra-  
 tris impendit: quas rectius perdidisset in nimis uiuos ui-  
 cinos suos. *Ru.* Turcas dicis? *Pe.* Olfecisti. *Ru.* Non  
 ut animæ subueniretur, hæc obseruata sunt: sed ne uul-  
 gus nesciens, quòd Pontificis indulgentijs Carolo hæc  
 comparandæ salutis facilitas prouenisset, ista satisfactio-  
 nis opera uel illuderet, uel non necessaria putaret, exem-  
 plo scilicet tanti & tam pij monarchæ, præsertim hisce  
 calamitosissimis temporibus, quibus hæreticorum ma-  
 china ita circumsteterit purgatorium, ut nunquam ar-  
 ctiore obsidione fuerit pressum uel ipsum Sagunthum.  
 Sed quid audio? num potuit hic quisquam intrare, nisi  
 tu aperires fores? *Pe.* Vis quædã occulta inest istis fo-  
 ribus, quæ pijs plerumq; animis sponte patent, quos ue-  
 lut uento quodã & molli Zephyro sublatos, statim nu-  
 bes quædam alba recondit, me non ulterius scrutante:  
 nisi quòd plerumq; hac iter fecisse, tunc demum intelli-  
 go, cum angelorum congratulationibus & symphonia-  
 cis modis omnes coeli perstrepunt. *Ru.* Suspicas igitur,  
 non esse admissum? *Pe.* Certè ut difficultate eius  
 introitus nõ careret, multæ ac familiares animæ aliquan-  
 do hic retulerunt, à malè quibusdam feriatis monstris  
 satis diligentem nauatam esse operam. Ut tamen magis  
 propitia sperem, adducor singulari eius probitate, qua  
 ferebatur nunquam non ad totius orbis pacem & tran-  
 quillitatem. Si quid errore commisit, aut furiosorum ho-  
 minum expugnatus importunitate exorbitauit, cõfido  
 summi numinis equitatem id imputasse ipsis autoribus,  
 qui pro illo commissa luant. Quamobrè ita statue, tran-  
 sisse quidem illum, nec fuisse excludendum tam nobilem

B heroæ

herosa: sed nunc esse eo loco, unde auelli nolit, ut ad tam  
 dira portenta, quæ uiuus nunquam potuit excutere, sal  
 tem nunc nō accedat. *Ge.* Rectè. *Ru.* Quid igitur tu  
 ad tam sensata uestibula excubas caluus custos, si spon  
 te se resoluūt repagula, & reuoluuntur cardines? *Pe.* Ut  
 uides, non omnino superuacuis, aut ociosus hic desi  
 deo, quin & ipse alios ut ingenuos admitto, alios ut no  
 thos, & huc non pertinentes repello. *Ru.* Qui id scis,  
 & unde tu hanc animarum qualitatem dignoscis? *Pe.*  
 Characterem inspicio, quem alij habēt Agni nostri, de  
 quo antè dixi: alij cuiusdam Babylonicæ bestię, quæ ef  
 fundit sanguinem sanctorum, & inebriatur ex eo. *Ru.*  
 Vtro signo me agnoscis, quod ita tergiuerfaris in ape  
 riundo? *Pe.* Nondum perlustrauī: sed si is es, de cuius  
 potentia hic nuper quidam gloriati sunt, memoriter te  
 neo. *Ru.* Quos dicis? nam inuidere non debes, si quis  
 fortissima facta mea, quibus S. Ro. Ecclesię maiestatem  
 asserui, ecbucinatus est. *Pe.* Certè simillimi erant tui,  
 nisi quod te ducem suum profitebantur, se uerò sub te  
 militasse: & modò exploratorū, modò legatorum, sub  
 inde etiā licitorum munera obijisse dicebant, adeò nō  
 pudebat uel quouis modo operam nauasse tam forti ac  
 magnanimo triumphatori. *Ru.* Fortè Latomum di  
 cis Atensem, Egmondum aut Hogostratum, olim bel  
 licosissimos pro Ecclesię regno dimicatores: sed quo  
 rum ego tunc tiro eram, & castrorum disciplinam di  
 scebam. *Pe.* Et istos uidi aliquando inter primos ma  
 nipulos armis fulgentes, cum Iulius Ligur nobis bel  
 lum inferret, totiq; celo moliretur excidium: sed hos  
 iam alibi sepeliuit alta obliuio. *Ge.* Ut audio, etiam  
 hic ibit quod illi sunt reiecti: siquidem non sunt (ut di  
 cit) huc reuersi. *Ru.* Dic rem ipsam. *Pe.* Quid rem  
 quasi non ista pauca iam sufficiant. recentes animas di  
 co, & propemodum eodem momento huc allapsas,  
 adeò ut se mutuò ad societatem expectasse uideren  
 tur, Nam etsi diuersis diebus expirassent, incedebant  
 tamen.

tamen indiuulſæ, ſatis composito & bene morato geſtu, niſi quod dux ( ut uidere licebat ) homo Gigantæa ſtatura, pedibus manibus que inſtar ſaginati tauri pulpoſis, uultu crudeliter etiam in ipſos ſocios obliquato, oculis trucibus, uoce ad uillatici canis rictum tumultuante, non admodum iucundum ſalutorem ſe mihi obtulit. Demogorgon aliquis, aut e Titanum caterua toruiſſimus uideri poterat, quo ego ferociorem nunquam quenquam uidi: uerbum nullum prolocutus, nec factò ullo ſigno cur ueniſſet, cœpit conuellere haſ ualuas. & cum ego fortè imprudentius progreſſus prohibere conarer, me quoque calcibus exemplo irati aſſini impetebat. Credo uiuum non abſtinuiſſe, quin alibi in ipſa templa & curias uim fecerit. Sequebantur tres eum comites, diuerſo colore & moribus. Primus fuſcus erat planè, minimum à nigro diſtans: is uerbum non proloquebatur. Alter facie pluſquam uirginea, uultu blandiſſimo, cute & candida & mollicula, uoce ſuauiſſima: qualem puto Romanos Cardinales dolere ereptum ſibi, ſi modò norant. Tertius forma non multum diſſimilis erat, ſed uultu ſimpliciòri, & moribus non ita medicatis, ut alter: hunc admifi, iudicans non inutilem eſſe ciuem poſſe in ciuitate pacis: eſſi character repugnabat, quem interpretabar imprudenti eſſe impreſſum. *RH.* Quò igitur reliquos ablegatiſti? *Pe.* Poſt uarias concertationes, & irritas in hoc oſtium impreſſiones, neſcio quò dilapſi ſunt. obſidionem noſtri moliri uidebantur, identidem inuocantes neſcio quem ducem ſuum, quem lingua rabienti, canina litera præcipuè rotulabat ille què dixi Demogorgon. nã ceteri uidebantur detrectare militiã, & purgatorio ſe permiſſuros, donec expiatiores huc redirèt. *RH.* Què dicebas nominaiſſe ducè: ſi ego ſum, legiſti paulo antè quis ſim, & potes iterum. *Pe.* Nò libet. *RH.* Ducè non alium potuerūt nominare, quàm meipſum, apud quem à multis annis ſumma poteſtas fuit, nec ulla illata eſt hæreticis clades per Flan-

drianam, Brabantiam, & reliquas ditiones, cuius non tri-  
 umphi ad me pertinuerint. quanquam praelia ipsa per le-  
 gatos meos in expeditiones missos commisi, de uictis  
 semper ad me Louanium tanquam ad regni sedem rela-  
 tum: ipse cognoui causam, ipse tuli sententiam, quam re-  
 misi ipsis exequenda. *Pe.* Parce uerbis: nam signa de-  
 clarant te ipsum esse: qui hic tam magnifice, priusquam  
 ueneris, innotuisti. Et, ut dicis, totis triginta annis multi  
 frustra pepulerunt has fores: qui quotquot erant, semper  
 aliquid de te magnifice narrarunt. *Ge.* Ego ederem qui  
 diceretur, nisi obstaret patriae ipsorum reuerentia: quae  
 quemadmodum publico gaudio ab his uomitis libera-  
 ta est, ita infamia laborare non debet. *Pe.* Vomitas di-  
 cis: profecto uere uomitas, nam qui precedebat, corpo-  
 re omnino inflammato erat, gutture purulento, ut totum  
 fel in dentes offusum dixisses. ipse suum fatum medico  
 imputabat, quem conquerebatur aduersarijs suis quam  
 sibi aequiorem, non satis integra fide sibi porrexisset phar-  
 maca. socij dicebant falsum esse. quidquid erat, omnes  
 laborabant liuidis anthracibus: quales solent ueneno  
 sublati, aut pestilenti igne extinctis in cute exaestuare,  
 a longe sequebatur nescio quae gilui coloris, uilis & oli-  
 da animula: quae postquam silentio euentum expectas-  
 set, nescio quod abreperit. Sed & admodum pridem,  
 te hic quidam plusquam coelestibus laudibus euexit: is  
 tamen non aliter quam ebrius morio motitabat caput,  
 qui postquam nihil non balbutisset, me rusticum & stu-  
 pidum cepit uocare. Paulum uero fratrem meum, non  
 solum exagitabat conuicijs, sed & ad monomachiam  
 prouocabat, si esset intus. Nam id dicebat se uix crede-  
 re, qui tantum suppeditasset uulgo ad insaniendum ma-  
 teriae, quantum ad obruendam totam Romam suffecis-  
 set, nisi fuisset maturè prouisum. Quem cum ego ea oc-  
 casione commotus interrogassem de fide: respondit, pe-  
 stilentem esse de fide mentionem, & hoc ueneno praecipue  
 nocuisse Paulum. Se, ut fuisset iussus, non mihi aut Pau-  
 lo no-

lo nomen dedisse, sed Romanæ Ecclesiæ: quæ si præcepisset credere, manticas Minoritarum esse sinum Abrahæ, & clitellas asinorū esse cœlum, se fuisse crediturum. Nam hoc esse pium, eo quòd materiale quoduis mendacium formam ueritatis assumat, iubente Ecclesia Romana: quæ etiamsi uelit errare, non possit. Quin etiam hoc addebat, Paulum uel me censore esse cõdemnatum hereseos, presertim ubi de cõiugio episcoporum mouisset scrupulum: quem locū adeò noxium clamabat, ut se iuraret malle mille uiros pugione confodere, quàm semel de coniugio cogitare. *R.* Et mea quidẽ sententiã pie, qui ad cœlibatũ seruandum, uitandumq; coniugium, soleo nostris orgijs initiatos hortari, ut quoties sentirẽt desiderio humanitatis intumuisse uenas, orarẽt Deum, ut ab ea imbecillitate liberaret ipsos per somnia, & nocturnas pollutiuunculas. Si ne hoc quidem prodesset, quòd non possent castè, facerent cautè, nec admitterent ullo pacto in animos suos flagitiosam cogitationem de coniugio sacerdotũ. Nam ut liceret etiam sacerdotibus ducere uxores, tamẽ uel hac ratione non admittendas, quòd nulla mulier sit digna tam sublimibus personis, quibus solis dictum sit: Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes. Item illud inculcabam: Et uidentes filij Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, ingressi sunt ad illas, intelligendum esse de sacerdotibus. *Ge.* Ingeniosè itaq; usq; in hodiernum diem nati sunt Gigantes super terram, qui etiam nunc oppugnãt cœlum. *R.* Sed non intelligo qui nam isti fuerint, quos istę descriptiones mihi gignant. *Ge.* Non est mirum, cum tu semper fueris homo omnĩũ mortalium stupidissimus, & rusticissimus: adeò ut Roberto Bergenſi nobilissimõ Principi suscipienti episcopatum Leodiensẽm, nomine sociorum tuorum dicturus panegyricum, in frequẽtissima procerum corona non ueritus lis crepitum uentris emittere, existimans hoc tuæ ætati & ualeitudini esse tribuendum. *Pe.* Ha ha he: præstitit sibi ipse applausum, tanquam bene

peracta fabula. *Ge.* Verum dicis, & ita pater eius uentris nimium spirantibus solebat occinere, quoties antennam cōuertebat. *Ru.* Quid iste garrit post tergum meum? *Gen.* Sufficit hunc solum intelligere: tu perge expedire, si quid uis. *Ru.* Dic, quò illos, quos iam antea dicebas, abiisse putes: si non sunt intromissi, ut inuis. *Pe.* Vbi te haud dubie expectabūt. *Ru.* Non intelligo quid loquaris. Sed posses ne mihi istius postremi edere nomen? *Pe.* Non possem certò, nisi quod, si primæ syllabæ, quam solā recordor, adijcias sibilū, bos fiat. Et uidebatur syluā aliquam habitasse, ac fœnū fuisse comesturus, si quis obiecisset. *Ge.* Quid comederit nescio, in cornu semper gestauit, totus pertinax, impudēs, morosus, iracūdus (ut solēt imperiti & stolidi) suspicax, curiosus, ridiculus: quæ omnia tegebat facie in rugas contracta, ut simiam potius quàm hominē dixisses. Qui norunt hominē, aiunt, ab ijs ipsis quos sectabat, colebat, quorūq; negotiū ut symmystes & socius curabat, etiā rideri solitū. Sed quòd probè saltaret morionē in fabula, multa explorās, multa mentiens, multa prauè interpretans, prout ipse aut impudēter se ingerebat hominū secretis, aut ut oblectamento futurus adhibebat, aut ab agnatis, quos etiā prodebat, inuitabat, uisus est idoneus quē pro publico otacusta & delatore haberent in honore. Presertim uerò iste Caninus dux unice delectabatur, ne nō haberent similes labra lactucas: & cōuenit alioqui eleganter inter canes & simias. Erat & hoc inter amicitiaē philtra, quòd irrequietus Thersites suis impensis omnia faciebat, currebat, mittebat, nunciabat, ibat iniussu in rem presentem, subrepebat in conciones eorum quos destinabat calumniaē, latitabat in populo, affidebat inquisitioni, subscribebat actis, dicebat testimoniū. Atq; hæc omnia generoso isti duci gratis, cuius tamen nomen, ut præcipuæ personæ ad emungendum Cæsare pecunia, ponebatur in rationibus. nam hoc ferebat indoctus asinus, & chirographa dabat, quibus sibi

fatis.

15  
satisfactum fatebatur, cum nihil accepisset: contentus honore societatis, & sibi blandiens zelo conseruandæ religionis. *Rh.* Quid sibi hoc uult silentium? cur non admittimur? Ego satis multa audiui, quæ præstaret abs te non esse facta: sed ut uideo, tuæ aures parum intelligunt quid alijs loquatur. *Ge.* Ita solet, & ad huc ingenium obtinet. *Rh.* Cur hic diem consumimus? cur tu non aperis? *Pe.* Ne tu intres. *Ge.* Nec hoc audit, nisi stupidissimus esset, & inter nauticos boatus editus, animaduerteret utiq; te labra mouere. *Pe.* Nondum scio qui sis, nec qua fretus uirtute huc accesseris ex te audiui, ut soleo ex illis quibus non sponte patet hæc ianua.

*Rh.* Poteras legisse. *Pe.* Poteram, si tu permisisses, ac non inturbasses legentem. Dic tu ipse. *Rh.* Sum Ruardus Tappart ab Enchusia, septem liberalium artium magister, sacrae paginae Doctor & professor, Decanus Capituli D. Petri Louaniensis, nec non eiusdem almae Vniuersitatis Cancellarius, autoritate sacrosanctæ Apostolicæ sedis Romanæ, & Maiestatum, primùm Cæsareæ, deinde Regiæ, per uniuersos districtus ditiorum partium inferioris Germaniæ, & diocesium in ipsdem, Inquisitor hæreticæ prauitatis, generalis & specialis, plenariam potestatem habens, cum potestate delegandi & subdelegandi, directè uel indirectè, mediâtè uel immediâtè, prout ratio ipsa postulat: Catholicus, orthodoxus & fidelis filius sacrosanctæ prætæctæ matris Romanæ Ecclesiæ. *Pe.* Ego sum Petrus, cui dictum est, Pasce oues meas. cætera tua terricula-  
menta mihi nauseam mouent, nec libet de singulis percunctari. Illud dic mihi, cur ista de scripto recitaueris: non tenebas memoriter? *Ge.* Memoriter: uix præ eum etis uerba repetat, nisi corrupta, adeò ut seipsum nunquam nisi pro Ruardo Suardum appellauerit: & nisi diplomata titulosq; suos legenda semper exhibuisset, hæctenus à suis ortus creditus fuisset. Præmonuerat hoc mater professores, cum primùm instituendum ad-  
duxisset.



duxisset. alioqui ex ipsius ore nunquam potuisset intelligi. Vides ipse ingenium, & audiuisti hactenus suilla litera perorantem. quære nunc de singulis *Pe.* Non libet, ut dixi: eloquatur, si uelit, quo hisus merito cœlos pulsauerit, & qua se titulorum parte præcipuè uenditet. *Ru.* Inquisitionis. *Gen.* Hoc auduit. *Pe.* Num tu igitur nobis Minos aliquis, aut Rhadamanthus ades? *Ru.* Nec Minos, nec Rhadamanthus, nec Hercules aliquis hydrarum decollator, aut taurorum domitor, aut draco num strangulator: sed hæreticorum oppressor, catholice fidei propugnator, sacrarum scripturarum interpres profundissimus, disputator subtilissimus: patrum auctoritatis, Synodorum, Conciliorum, & Sanctæ sedis decretorum defensor indefatigabilis: non Augiæ fabulosum stabulum, sed fontes catholice religionis ab hæreticorum spurcitiæ repurgauit. *Ge.* Indicat res ipsa: præsertim calcei tui ostendunt, quàm purus purgator fueris. *Ru.* Non Erymanthæum aprum, sed Saxonicum caprum, deuastantē uineam Domini, prostrauit. *Ge.* Scilicet, ille cornua non habuit, & statim se dedit. *Ru.* Sed ne longum hic remorer ipse introitum meum, breuissimè explicabo studia, labores, certamina, expeditiones, uictorias ac triumphos meos, ut gesta sunt omnia. *Ge.* Narra, ut admittaris: sicut & tu admittere ad excusationem soles, de quibuscunque uel baccalaureus aliquis tuus, uel coqus monasticus, uel storeata anicula semel oblique somniassent. *Ru.* Natus, ut ab initio incipiã, ipsi scilicet quod aiunt crepundijs. *Gen.* Ab ouo Ledæ, aut si matris tue: ut soles in scholis, quū Euangeliū Ioannis nono demū anno absolueres. *Ru.* Natus inquam Enchusæ, oppido Hollandiæ clarissimo, anno 1485, regnante Cæsare Friderico III. Pontifice M. Innocētio octauo, indictione 4 mensis Februarij die 15, liberaliter sum educatus. *Pe.* Tu Enchusæ? *Ru.* Miraris, in urbe quæ perpetuo nautarum clamore tumultuatur, & fremitu ipsius maris quotidie obsurdescit, tam quietū & speculatiuum editum

editū esse ingenium? Anacharsis inter bubulcos & opilio-  
 nes Scythiæ natus est, & in capitibus, nidisq̄ bruto-  
 rum animantium nascuntur preciosissimæ gemmæ. *Ge.*  
 Quam preciosam inueniret, si quis refringeret tuum ce-  
 rebrum. *Ru.* Natus inquā medijs bacchanalibus. *Ge.*  
 Satus medio Maio, cum malæ nubūt, ut uulgus ait. *Ru.*  
 Cū singularis est parētum nostrorum hilaritas. Instru-  
 entes enim nouas nauigationes, spe ueris, paulò libe-  
 rius inter se uiuunt, ut statim ualedicturi. *Pe.* Quid iste  
 garrit? *Ge.* Ut solet, quod in buccam uenit. Sed intelle-  
 xisti credo, cum nauatæ (inquit) uino & exotica ceruisia  
 inflati, arctius complectuntur uxores suas. *Pe.* Ebrij  
 nauatæ filium dicis? *Ge.* Apparet: & quidem absente pa-  
 tre satum. id enim ipse fatetur, cum dicit, ibi maritos  
 nouo uere expeditionibus naualibus abesse. Sed credi-  
 dit opinor se eodem complexu & seminari & edi in lu-  
 cem. *Pe.* Nosti tu hominis patriam? *Ge.* Noui hono-  
 rificentius quàm ipse: qui ut se miraculo extolleret, mo-  
 dò eā Scythiis & beluis cōparabat. Ciuitas est, quæ præ-  
 ter nauigandi prerogatiuam, qua ex omnibus mundi  
 plagis in usus totius Germaniæ conuehit, quidquid est  
 ubiq̄ laudatissimarum mercium, præter etiam instru-  
 endarum classium & naualibus prælijs decertandi peritiam  
 ( quod Galli, Geldri, Schoti, & Cimbri, haud rarò ma-  
 gna suorum clade sunt experti ) etiam magnis ingenijs  
 & in omni disciplinarum genere uersatis nunquam ca-  
 ruit. Sed quemadmodum in corporibus formosissimis  
 etiam lentigines, pustulæ, & sæpe fistulæ apparent, qui-  
 bus quidquid inest mali, tanquam per canalem euacua-  
 tur: ita iste totius patriæ stultitiam, quancunq̄ durante  
 nebulosa bruma, nauseabunda illa remigiorum crapula  
 eructauit, in se tanquam in cloacam defluxam, euacua-  
 uit. Hæc erat diuini ingenij limpida scaturigo, qua illi ad  
 studia sophericæ & mysticæ theologiæ intima adyta pa-  
 tuit ingressus. O dies festus niueo lapillo, &c. Porro &  
 quæ eodem tempore constellationes fuerint, quæq̄ eo-

rum influentiæ, non est Petre silentio prætereundū. Sol Piscium auxilio natitabat inter Capricornū & Taurum, ingeniosissima signa: Luna patiebatur eclipsim, quæ doctissimo Magistro haud dubie in ascendente fuit. Saturni culus & caput Martis arctissimo modo cōiungebant sub cauda Draconis. Notū est omnibus, quāti tūc legulatores soleāt in lucē edi. Opinor sub eadē cæli statione olim natos fuisse Thersiten Homericū, Maronianū Choræbū: & reges quosdam laudatissimi nominis, Midā illum Phrygiū Gordij bubulci filiū, sed astrorū potētia regno potitū: & Claudiū Romanorū Imperatorem. Sed istū talem futurū iam diu antē prædixerāt, qui horoscopū eius supputauerant, F. Frānciscus Monachi Minorita, & Cornelius Scepperus, ingeniosissimi mathematici. *Pe.* Miror matrē meminisse qua hora edidisset infantē. siquidē ipsa sensu caruerat præ dolore: patrē alta consopiuerat ebrietas. *Ge.* Patri mos erat ad horā tertiā saburræ parte exonerare aluū. id illi tūc inciderat in idem momentū, quo primus uagitus infantis auditus est. *Ru.* Quid iste tā dissolutē garrit: aut silentiū impone, aut mihi aperi. *Pe.* Neutrum faciam: tu perge narrare, si libet. *Ru.* Natus igitur in foelicissimo Holladiæ emporio, nec in foelicus educatus, ut breuissimē dicā, quibus rudimētis ad hanc plusquā angelicā illuminationē uenerim, primum in uicinis patriæ locis, diligentissimē perceptis omnibus ijs quæ ad grāmaticā institutionē, cum ab Alexandro, tum ab Synthenio diligentissimē sunt tradita: nec minus exactē satis intellecto Petro Hispano, cū omnibus glossis & cōmentatoribus eius: ut ad altiora tandē conscenderem, Louaniū sum a parentibus ablegatus. Ibi statim in matriculā studiosorū receptus, sub acutissimis magistris, quorum nomina nunc nō teneo. *Ge.* Tuo more. *Ru.* Philosophiæ cœpi operā dare, doctissima usus interpretatione Thomæ, Schoti, Egidij de Romano, Holcoti, Bricoti: donec M. N. Iohānes Briardus Atensis, Nicolaus Egmundus, & Godscalcus Rosemont, alijq; doctissimi

Etissimi magistri, me magisterio artium insignitum per Pe-  
 trum de Taranta, Bonauenturam, Gabrielem Biel, præta-  
 ctosq; Thomam & Schotum, ad sacrosanctum doctoratum  
 Theologiæ subueherent. Nec mora, euestigiò cum tam  
 ueteranis athleticis, (etsi adhuc tiro) ad summas cathedras  
 euectus (pensabam enim infirmam ætatem præcoci pruden-  
 tia. *Ge.* Ita est.) *Ru.* ad legationes sum amandatus. Cõ-  
 modum tunc Lutheri & Zuinglij hærefes pullulabāt, ac  
 gratiosè uersabatur prodigiosis libris editæ in manibus  
 hominū. Hoc omen mihi omnes accommodabant, cla-  
 mantes me natū esse tēporibus omnium maximè necessa-  
 rijs: ut qui magis ad ista propulsanda desiderarer, quam  
 olim Camillus aut Scipiones ad eripiendam rempub. Cõ-  
 mendabar præcipuè, quod gentiliū poetarū & oratorū  
 scripta, præcipuè uerò Erasmi, tunc fascinantis puerorū  
 passim ingenia, cane peius & angue odissem: quod uo-  
 cum significationē, & Ecclesiasticæ latinitatis puritatē,  
 puer nō è Terentio aut Cicerone, sed Gemma gemma-  
 rū, & Catholiconte, artē epistolandi ex Carolo didicis-  
 sem. hinc diuinabant etiā tunc astronomi futurū, ut pri-  
 ma & extrema istorum malorum uiderem. quod tamen  
 Deus auertat. Imò qui propheticam inter nos sciebant,  
 plus inesse istis omnibus signis præfagij dicebāt, quam  
 quod Hercules in cunis duos dracones cõfregisset. Ta-  
 les diuini in nostro ordine erant tum non pauci. *Ge.*  
 Scio, quot elephantes in arundinibus nidificant. *Ru.*  
 Recordabantur & matris meæ, pijsimæ matronæ, quæ  
 cum me in pædagogio traderet liberalibus artibus insti-  
 tuendum, narrarat, me, cum puer essem sedecim anno-  
 rum, nimirum biennio antè quam me adduceret, non-  
 dum dignouisse inter uaccam & molam farinariam, inter  
 equum & onerariam nauim, quæ tamē omnia licuit quo-  
 tidie in pomerijs & portu nostræ patriæ inspicere.  
*Ge.* O uerè pistillum retusum, & hominem pistrinis ma-  
 gis natum, quam ullis literis, nedum sacris, quod sæpe  
 non ueritus est dicere in publico Magistrorum cœtu

**Martinus Dorpius.** *Rn.* Hoc igitur dicebat Nicolaus Egmundanus, uir angelicæ uitæ, certissimum esse signum, quòd cõtemptis omnibus mundanis & terrenis rebus, altius per speculationẽ in cœlum subuectus, perpetuò deinceps essem cum ipsis angelis collocuturus. Eos enim dicebant theologos illuminatos, è medijs cogitationibus in extasin extractos, in cœlum inferre ad communicandum de rebus diuinis. *Ge.* Ut solent & molas frumentarias, & elephantos Indicos. *Pe.* Venisti nunc tandem ad eum locum, ut dicas quid tum confirmatus eruditione, ætate & magisterijs, bonæ rei gesseris. *Rn.* Gesserim quid aliud, quàm quod prius dixi: omne ingenium, uires, ualetudinem, consilia & studia contuli ad expugnandam heresim Lutheranam. Ea (nobis præ occupationibus nostris & disputationibus, quibus inuestigamus quot pennæ sint in alis Angelorum: & quia alas Angeli, hoc est plumas habent, an Deus prius fecerit ouum unde exclusi sint, sicut cæteræ aues, an uerò per uerbum Fiat, uoluntariè creauerit, & non ordine naturæ: Item, quot nodos siue iuncturas habeat diaboli in cauda: & an Lucifer habeat pedes sicut bufò, an sicut gallus gallinaceus: & talia multa, quorum tunc sublimiter inuestigandorum occupationibus nobis distentis) latè corripuerat orbem, & præsertim Hollandicam gentem nimis credulam, & passim ad haurienda uenena uagari solitam. Igitur aduersus hunc hostem, prima mihi expeditio fuit in Hagam Hollandiæ, quò tunc nostro iussu adductus erat ex primis istorum latronum antesignanis Iohannes Vordenas, homo hoc nomine omnium pestilentissimus, quòd ausus esset esse primus. Duces nostrarum copiarum erāt, Nicolaus Coppinus, & Godscalcus Rosemont: ego legatus obibam diuim iussa, ut aliquem triumphum ageremus, donec hostilem agrum depopularentur Nicolaus Egmundus imperator fortissimus, & Gerhardus Vianæus, theologus quidem, sed non satis idoneus ad hoc bellum, quippe paratus.

tus ad ueniam dandam, aut mitius interpretāda de quibus accusabātur perduelliones. *Pe.* Dic quæ ad te pertinent, quid de eo hoste statueritis (cum uincto enim, ut dicis, conseruistis prælium) & quid erroris ille defende- rit. *Ru.* Error, si ad hæc tempora comparetur, non erat maximus. poterat dimitti, sed uxorem duxerat. *Pe.* Et ego, quid tum? *Ru.* Tu ante apostolatum duxeras, & ipsa uocatio Christi pro irreuo cabili dispensatione erat, præterea nescio an Sacerdos fueris. *Pe.* Dij te perdant stolidissime gurges. expecto finem belli: non enim que- ram cur tot sacerdotes iactēt se successores meos, si ipse sacerdos non fui. *Ru.* Communibus suffragijs in unum collatis, capitis damnauimus, & combussimus. *Pe.* Sacerdotem? *Ru.* Degradatum, & flaua morionū cuculla indutum. *Pe.* At stulti non peccant: innocentie is habitus est. Cur nō militari potius habitu induistis? *Pe.* Peccarat ante hunc habitum, & uenia proponebatur, si dixisset esse concubinam suam, & lapsum humanum excusasset, non sacramentū laicorum pro se interpretatus fuisset. *Pe.* Est igitur per uos tutius, esse scortatorem, quā maritum. *Ru.* Nō est omnino tutum, nam & Officialis & Decanus pœnam infligunt. *Ge.* Marsupijs. *Ru.* Hoc tamen omnes sentimus, & ego sæpe in disputationibus sic Baccalaureorum pugnantes argumentationes definiui, tolerabilius esse in Ecclesia, ut unus sacerdos ducētas haberet concubinas, quā unam uxorem. *Pe.* Qua hoc ratione? *Ru.* Quia enim mater Ecclesia nulli pœnitenti claudit gremium, & gaudent ob hoc angeli in cœlo. Iam qui concubinis utitur, sciunt se errare, nec defendunt delictum suum, & spes est ueniæ: qui uxoribus, non agnoscunt erratum, sed defendunt e scripturis, ut nullam spem dent resipiscentie. Præterea concubinarum consuetudo rescindi potest, uxorum non ita. *Pe.* Quid nī? Nam si sacerdotem tædeat uxoris, procliuē est hoc nomīne ei recedere, quōd inter personas non idoneas nō potuit constare coniugium, quid requiritis re-

scindi, ubi nullum est uinculum? Pontifex irrita facit matrimonia quæ in cognatione contracta sunt: ut patuit exēplo, in illa Mechtilde, quæ sedē Apostolicę meū patrimonium dedit, nō Constātinus. Cur ergo in istis tāti facitis uinculum? cū etiam antē dixeris, inter personā angelicā & seropham humanā, qualis comparatio est inter sacerdotem & mulierē, nullam omnino esse proportionem. Quin illud absurdum, quōd, ut patrimonia nothis suis relinquat, nemo sit sacerdos qui non legitimationē emat, idēq; etiā uiua matre, qua obsecro frōte legitimamur nothi, quamdiu mater manet meretrix? an hic nihil illa ualent, quę in scholis dicunt uos tradere, de relationibus? Quid, si non hoc est de tribulis colligere ficus, & ē pumice oleum emungere? *Ru.* Nemo unquā nostrū ista tam profundē cogitauit, nec ego prouidi tantum in te esse argutię. Si quidquā admittitur erroris, saltem bono zelo ista apud populum dicuntur asseuerantius, ad deterrēdos imbecilles puellorum animos. *Pe.* O' deterritores, sic pisces deterrētur hamo: interim boni uiri malo zelo pereunt. *Ru.* Dicis ista tutō intra cācellos tuos, si apud nos effutisses, non tantum ualeret tota inferior Germania ad te excusandū, quantum nunc illi te tuētur.

*Pe.* At illi cancelli adhuc tibi non patent. Vos uerō, ut ex te audio, fortiter exulsistis hominē. *Ru.* Exulsimus, contempto etiam magistratu totius prouincię, quem a iudicio exclusimus. *Pe.* Quid illi boni uiri ad hæc? *Ru.* Miserti sunt, sicut & uniuersus populus usq; in hodiernum diem, & subuenissent haud dubiē legibus, nisi Carolus Imp. edicto exarmasset leges, & aduocatorū operā hæreticis ademisset: quo uno muro hætenus nos tutatus est. Quanquā nūc demū metuo, ne posteris meis hoc gaudiū non sit diuturnū. Vidi, uidi enim (proh dolor) iam dudū nos odiosos fieri, qui spōte negotium nostrū promouebant, auertunt aures, ne tunc moras, proferunt excusationes, dant cōtradictionibus locum: quod nō solet fieri, postremō (quod pelsimū est) ipsi magistratus

tus etiã conspectis nostris diplomatibus fiunt superbio-  
res, ne obtemperēt; moriūtur illi ueteres, signiferi, sarro-  
gātur qui elonginquo reuerſi, nullū non uenenū, tamen  
si diſſimulēt, hauserūt ex hereticorū fontibus. Nā tamen  
si se manifestē profiteri nō audent, formas tamē nostras  
in dicēdo iure repudiant, ad leges scriptas omnia exami-  
nāt, cōcitant aduersus nos ordines et status regionum:  
uocant nos indoctos, qui nec principis edictū, nec no-  
strum mandatū intelligamus. Ut semel dicā, omnes uel  
clanculū fauent, uel ab effusione sanguinis abhorrēt; sic  
enim uocāt hæreticorum meritissima supplicia. Quo in  
numero Antuerpienses ante aliquot annos excusserunt  
examē sanctissimum, excusatione (si dijs placet) addita;  
quod metuendum esset, ne abirent mercatorum mensę,  
& tam potentes societates diſſiparentur: qui tamen pri-  
dem satis se mediocriter gesserunt in puniendis, qui ad  
aliquot millia concurrerant ad conciones publicas, tan-  
quam obtenta uictoria triumphum cantaturi. Et est ille  
populus eiusmodi, ut non tutò extremis tentetur, quò  
tamen si impulisset necessitas, ego suaseram Philippo re-  
gi, ut urbi circumfusę exercitū, ne quis exitus patēret  
uel ad effugiū, uel ad deprecandam culpam, iniiceret  
ignem: ita futurum affirmans, ut hoc exemplo deterre-  
rentur alię ciuitates, cū uisurę essent, regem tam par-  
ui pēdere etiā maximas respublikas. Ut ingenuē di-  
cam, adeò gliscunt passim hæc dogmata, cū clam tum  
palam, ut nisi post hæc bella, quibus nimis securè de-  
gunt hæreses, pax fiat, putem grauiora discrimina immi-  
nere nostris collegis. Sed erat iam (dijs gratia) & aliud  
quiddam, in quo colophon est totius expectationis no-  
strę. *Pe.* Quid id est? *Ru.* Dicerē, si tacere posses. *Pe.*  
Dixeris nō Petro, sed petrę. *Ru.* Expectamus, ut reges  
initis matrimonijs & coniunctis uiribus, inuadāt hæreti-  
cos, & Philippus superet etiā triumphos patris. *Ge.*  
Isthuc dii auertant. Sed huc itur, ut tandem fœdus illud  
fortiatur. effectū suum, inuentū Neapoli in Cardinalitig  
concu-



concubinæ scrinijs, de triumuiratu Francisci Galliarum  
 regis, Solymani Turcarum Imp. & Clemētis Sept. qui  
 ut tertiam partem in orbis diuisione cōsequeretur, pro-  
 mittebat se etiam Christianam religionē abiuraturum.  
 Hoc est illud fœdus, quod cū solus non ignoraret Q.  
 Carolus Cæsar, tamen pro sua innata lenitate Princeps  
 studiosissimus pacis, nec inimicis exprobare sustinuit,  
 nec orbi publicare: multò minus se ulcisci, etiam cū  
 posset, cōtentus Deo permittere uindictam: ut ille sem-  
 per propulit, non intulit bella. Cuius filio uos tam atro-  
 cem fabam in caput non cudetis, ut ipse egressus Gallo  
 aperiat fines suos, charissimum patrum prodat Turcis.  
 Sunt qui olfaciant quid Gallus coquat: nec sinent opti-  
 mum principem pertrahi ad insidias. *Ru.* Omitte istum  
 Petre: non sunt nunc tempora, ut permittendum sit re-  
 gibus eò proficere, ut ita de successoribus tuis sentiant,  
 atq; olim de te. tunc Ecclesiam militare oportebat: nūc  
 triumphare. hæc fata sunt, hic ordo, ista rerum periodus.  
 te excruciauērunt impune: aduersus nos irasci, periculo  
 sit ne regna amittant. uos oppresserint, dummodo in no-  
 stram gratiam etiam Monarchias consumant ad extre-  
 mum usq; hominem. Si nolint, Ecclesia habet opes, qui-  
 bus ad sui defensionem emergetur summos reges: ha-  
 bet fulmina, quibus inopinatos terreat, aut saltem inter  
 se cōmittat. Satius est uniuersum mūdum perire, quàm  
 Pontificem Romanum semel capitis dolore teneri. Col-  
 lidātur prophani Cyclopes, dum nos rideamus ociosi.  
 Sic tibi tuisq; creuit illud talentum, quod sine auro & ar-  
 gento nobis reliquisti. sic constitutas res uideres, si libe-  
 ret descendere. *Pe.* Descendat qui uolet, tu non ascen-  
 des. *Ge.* Id ego diuinaui, priusquam iret. *Pe.* Quid ego  
 audio? conqueuit ne hoc uno cremato incendium?  
*Ru.* Ne tu hebes es. audisti ne, quòd ne nunc quidem ad-  
 huc extinctum sit? *Te.* Quid igitur postea? *Ru.* Idem  
 quod antea: nisi fata obstitissent, odiosissima res nos nō  
 fatigasset, iaculatus erat tum ante quinque annos Leo  
 Pontifex

Pontifex anathema in Lutherū, eiusq̄ imaginē Romæ combusserat: ille uicissim in sua Saxonica cathedra, Decreta exusserat; Dreckscheta appellans. Maximilianus Imp. Augustæ nihil prætermiserat, quod ad conciliandam controuersiam attinebat. & successisset, nisi & Lutherus haberi nominis sui rationē uoluisset: & Leo Pontifex non sperasset tam latè recens malum grassaturum. Nec tamen despondebantur Romæ animi, quo minus retineret suam maiestatem cathedra tua: & haud dubiè Carolus pridianus Imperator, nihil motus quòd FridERICI Saxonis beneficio promotus erat ad Imperium, arma sumpsisset: quum ecce subito paratissimum Monarcham occupant bellum Gallicum & Mediolanense. Itatum, tam multis annis quibus, illa arma dimicarūt, nihil præclari gestum est, ad annum usq̄ trigessimū tertium: nisi quòd Bruxellæ duo Antuerpienses monachi, cum iactis noui domicilij fundamentis, peregrinam quoque hæresim è suggestu fortiter deblaterassent, publicè sint exusti. Debebāt hæc exempla terrere pestilentissimum Lutherū, præsertim cum isti Augustinenses essent, eundem quem ille ordinem professi. Verum adeò nullum ab eo editum trepidationis signum est, ut sceleratus carnifex sceleratis nebulonibus etiā funebrē cantilenam tanquam martyribus cecinerit. Protrusi tunc sunt ad palinodiam Cornelius Grapheus, post non ita noxius: & Nicolaus Buscoducensis, qui tantum abfuit ut nostrę lenitati retulerit gratias, ut postea in Daniã profectus, ibi in hæresim pellexerit, qui paulo antè Henricum Zutphaniensem temerè illuc delatum publicè primū lapidauerant, deinde exusserant: adeò stultum est hæreticis etiam meliora pollicētibus habere fidem. Tum primū hæreticorū cristæ creuerunt. Indigebat milite nullo non loco Imperator, in Belgio, ad Pyrenæum, Neapoli, in Insubria. illi obseruata occasione postulabant comitia: inuentæ moræ, expositæ querelæ: nemo ad æquum adduci potuit, qui nō iniquum obtinisset, Infandum regina

D iubes

subes renouare dolorē. *Ge.* Cum Paula Tertia sibi sermonem esse putat. *Pe.* Perge. *Ge.* Romanas ut opes & delectabile regnū Germani eruerint. *Rh.* Quis talia fando Temperet à lachrymis? In absentia Imperatoris, Ferdinādus, si quid uellet obtinere aduersus Turcam, nihil non cogebatur polliceri, iurare, signare, donec inuictis propemodū factis Protestantium foederibus (sic enim tum se magnifice & proteruē appellabāt) iam formidabiles essent, & pace inter utrumq; monarchā cōstituta, illa perpetuò detestanda Comitā Augustana apertā & confidentē hæreticorū confessionem Casari offerrent.

In idem præcipitiū, & plusquā angusti temporis articulū incidit illa Viennensis obsidio, longeq; omniū terribilissima in Austriā expeditio. Quid tum facerēt nostra causa Principes, qui fors sitientissimū Christiani sanguinis latronē expectabant, domi quò foedera spectarent ignorabant: Ferdinando copijs & opibus Germanorū opus erat, ut nō minus aduersus Zepulsiensem comitē, quām Turcā, regnū Hungariæ assereret. Quid difficile fuit, quo minus quiduis sibi promitti uellent, qui omnia passim faciebāt promiscua, hac fiducia, quòd ab se nihil non pendere cōsiderent? Quid de rusticorū conspiratione dicā? quæ etsi primū in Germanijs orta, nō nisi ipsam patriam petere uideretur: tamen, nisi quos tūc oderamus, ij ea arma cōpescuissent, actum de Gallia etiam & Italia fuisset. Hoc tum cardine pendebat maiestas Ecclesiæ: & metus erat, ne cū his factionibus Germanicorum Principū autoritas cōiuncta, iterū aliquam barbariē ultra Rhenū & alpes effunderet, ut olim Attila, Totila, Theodoricus Bernēsis, & alij cōplures: quorū nomina etsi tenerē, abhorrerem tamē ab enumeratione. Tantis igitur occasionibus Hæretici usi, Casari distento & nusquā nō obstupefacto porrigebāt supplices libellos, edebāt (ut dixi) confessionē, prouocabant ad Conciliū, petebāt de suo instituto cognosci. Quid multis? eò profecerunt, ut & foederata haberent omnia: & arma etiam  
cogi-

cogitarent, si quis uellet durius. Nec erant tamen laturo impune, quū ecce iterū cum Gallo bellū: quē ut Imperator proscribendū curaret, uiresq; in eum totius Imperij cōcitaret, quid promiserit, nō aulim dicere. Certē illi postea nihil nō deblaterarūt, tanquā nō fuisset ipsis seruata fides. Ventū tandē est ad colloquiū Ratisbonēse, ut res permitteretur colloquutoribus & arbitris. & hic parū aberrat quā perissemus, adeo stolidē & imperitē nostrarum partiū collocutores passī sunt se ab illis circūueniri. Sed huic malo nos, licet haud satis honestē, extricarūt Cardinalis Contarenus & Ioannes Eccius. Tū uerò Cæsar, ut uidit se omnia frustra agere, cogitabat quidē uires suas experiri: sed qua fronte id faceret, nō uidebat. Nā si perfidē toties datā (quanquā hereticis nō est seruāda fides) & Gallicū hostē licuisset, ab initio maluissimus Cæsarē armis decernere, & inter mediā tela uolitare, quā nos inter argumēta, quib. semper coacti sumus cedere: adeo ut quoties cum opificibus & nautis fuit congregiendū, semper obmutuerimus. Interim ipsi nullum non mouebant lapidē, ut Cæsari causam suam probarēt, ut saltem liceret tutō nobiscū agere scripturis. quod nusquā non clamabant, & quidem cum multarū gentium applausu. Impulimus tamen Apostolica tandē autoritate, excusantem, reluctantē, prætextantē quiduis, ut conscripto clam milite caneretur classicū. Nec illi segnes ad arma prouolabant: fuissetq; ipso belli initio de nobis conclamatum, nisi Deus Imperatorem in medijs hostibus, peculiari planē miraculo, propemodū inermem seruasset. Quid multis: multorū antē animi labascebāt, alij clam fauebāt aduersarijs, alij etiā in medio nostri profitebant hostilia: quum ecce uerē angelus Dei pro nobis pugnās, paucis mensibus cōfecto bello, ciuitatib. deditis, agris uastatis, utroq; hostiū duce capto, acclamare nobis dedit omnibus præclarissimū illud Iulij epiniciū, Veni uidi uici. Clamauerāt illi huiusq; Concilia, pugnant scripturis, inuocant primitiā Ecclesiam, perturbauerant penē ad Indos usq; mentes hominū: quis tum de nostra causa dubi

tasset? *P.* Cur ingemiscis? *R.* Nō ingemiscerē: plorabūt,  
 qui me sequentur, in perpetuum. Cūm recordor, quot  
 precibus & sacrificijs solenniter peractis, quāto precio,  
 quot consilijs, & nocturnis peruigilijs, hoc bellum nobis  
 cōstiterit, a quot Pontificibus, Cardinalibus, Episcopi-  
 pis & Monachis quanto tempore agitatum: quod solus  
 Paulus Tertius plusquā momētanea opportunitate ob-  
 seruatum, impediētibus nunquam non alijs discordia-  
 rum tumultibus, tandem concitare potuit: quot angori-  
 bus nobis illa cōstiterit uictoria, quot desiderijs exopta-  
 ta, quot gaudijs, plausibus, osculis excepta, quā impru-  
 denter a Carolo Cæsare ē manibus amissa sit, quā pe-  
 riculosis mutationibus neglecta, heu quæ sufficiant la-  
 chrimar: non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum.  
 Pro supplicio, quod sumi oportebat de hostium duci-  
 bus: pro restitutione auitæ religionis, pro qua depugna-  
 tum erat: pro tot præclaris exemplis, quæ in hæreticos  
 erant edenda, prodijt unicus ridiculus libellus Interim:  
 quem tamen si adhuc ægrē reciperent uicti, nos uerò ut  
 hæreticum planē damnaremus: tamen hoc modo com-  
 posita pax est. *Pe.* Isti homini, ut uideo, nihil displicuit  
 quā lenitas tanti Principis. At hæc est illa uirtus, quæ  
 etiam leones in subiectos cōmendat: nedum reges, qui-  
 bus sufficere solet uicisse, ac non etiā perdere. *Ge.* Rem  
 acu tetigisti: atq; hæc sunt unica istorum hominum uo-  
 ta, ut cum ipsi nullum in se magistratum agnoscant, ta-  
 men summis orbis monarchis abuti cupiant pro carnis-  
 cibus suis. *Pe.* Pergamus audire: nō enim finem faciet,  
 donec stomachum suum euacuauerit. *Gen.* Ita fiat. *Ru.*  
 Iam tanquam re bene gesta, quiescebat bonus uir: nisi  
 quòd, ut quoquo modo placaret animos procerum Ec-  
 clesiæ, Concilium Tridētinum instaurabat, promittens  
 se, si negligentia uictoriæ minùs placuisset, gladio exe-  
 cuturum quod ibi esset decretum. Hęc erat tum illa sua-  
 uis illecebra, qua pascebamur. Durauerat hoc concilium  
 toto belli tempore, indictum & cœptum ante bel-  
 lum, exierant iam multa sanctissīma decreta, salutare  
 constituta.

constitutiones: ad quas suscipiendas, cum oportuisset  
 potētissimum belli ducē, & felicissimum uictorem, cui  
 nos ex preruptissimis alpibus non aliter quā ē mundi  
 arce & specula classicum cecineramus, qui & nostris fa-  
 cultatibus auspicatuq; uicerat, captos belli duces ac de-  
 ditos passim principes, quos munitionibus suis spolia-  
 uerat, cogere: ipse tamē reuersus (si dñs placet) ad lenita-  
 tis & clementiæ suæ ignauiam, maluit non modò inte-  
 gris esse facilis, uerū etiā ipsis captiuis: quos nūquam  
 potuit adducere ut pestilens Interim reciperent, cum  
 licuisset iure belli uel in pistrinum detrudere. *Pe.* Cur  
 nō ad eundem modum Philippum regem extimulastis,  
 ut uictorijs multo honestioribus insisteret aduersus Gal-  
 lię regem, quem bis in acie uictum, ad summam despera-  
 tionem adegerat: & Paulum quartum, quem excidium  
 eius machinantē, non solū Ostia & alijs munitissimis  
 locis minuerat, uerū etiā in ipsa urbe clauserat ar-  
 ctissima obsidione: Quo modo si fortunatissimus prin-  
 ceptus de utroque hoste statuisset, pacem haberet, quam  
 maiores ipsius semper pepigerunt, nunquam sunt con-  
 secuti diuturnam. *R.* Quid tu hominis es, qui Ponti-  
 ficem Romanum exuis patrimonio Petri: prestaret Phi-  
 lippum regem amissis omnibus regnis & opibus, ad ba-  
 culum, aut ad manticam redigi, quā Ecclesię Roma-  
 nę unam haram adimī. Quod ad Gallię regem attinet,  
 expediret quidem in nostra eum esse potestate: sed his  
 hæresibus grassantibus non est utile. Noceat quidem  
 subinde nostris finibus, dum religione consentiat. Quid  
 si Philippus hostium ditionibus potitus, & perpetuam  
 pro suo arbitratu pacē nactus, quiete abutatur: leuiq; im-  
 pulsus momēto mitigari se sinat erga hæreticos: nonne  
 speciosum erit unum posse omnia: nec superesse quen-  
 quam quem metuat: ut officium suum faciat. *Pe.* Intel-  
 ligo, ut uestris palatis mactet aliquid quod bene sapiat.  
 ad hoc: gigitur incitamentum prestandum, sunt uobis Pa-  
 pa & Gallus. perge quod cœperas absoluere. *R.* Igi-  
 tur

tur ille concilium liberū & œcumenicum celebrabat, in quo, sine periculo omnes dicerent suam sententiam, ipse cautione facta omnes ab iniuria defenderet. Mirabamur quoque nam ista superstitiosa Principis æquitas evaderet: nec obscura erant ex omnibus istis promissis, cautionibus, conuocandi, dicendarumque sententiarum formula, signa, quibus offaceremus plusculum tribui hereticis, & lædi maiestatem ecclesiasticā à laico. Nec tamen ille destitit suo proposito insistere: eoque pertinacię inferbuerat, ut cū beatissimus Pater Bononiam euo caret patres Tridentinos, & Gallia rex detrectaret concilium, missis protestationibus, reuocationibus, exceptionibus, nulloque iniurię modo in sanctissimā sedem prætermisso, declararet se non satis omnia pro nostro desiderio facturum. Imò Hispanici Theologi ad eam insaniam deuenerant, ut & ipsi dementati exemplo regis sui, quem nimis pertinaciter amāt, decerni uoluerint, ut ipsum caput Ecclesię, summique Dei uicarius coactus in ordinem, subijceretur Concilio, quibus & nostri quidam ordinis clam subscripserat: quem cū Deus manifesta uindicta subito uno biduo extinxisset, adiecto etiam famulo ipsius, in nos calumnia sparsa est, quasi eum ueneno sustulissimus, ne tantum flagitium in academiam Louaniensem redundaret, quod parum magnifice sensissemus de Pontifice Romano. *Pe.* Noui hominē, & hęc iter fecit cum famulo, familiariter mecum locutus, quæ tum gerebatur. *Ru.* Transisse dicis? ac non prius igne purgatorio saltem expiaste, quod tam impię sensisset de capite Ecclesię? *Pe.* Quid illi in itinere acciderit, profectò nescio, cū ego uidissem, agnoui characterem: nec moram interposui, nisi quæ colloquio, eique ualde compendioso utcumque sufficiebat. Sed quid uos reliqui Louanienses postea? *Ru.* Quid faceremus? mussabamus iniuriam, ut qui soli essemus, nec rationē circumspiceremus, qua tuto progredieremur uel in Italiam, uel per Alpes reuerteremur in patriā, uel cū Hispanis per Pyrenęum desle-

deflecteremus. Ab omnibus erat periculum. Quod ad reditum attinebat, protestationes Imperatoris, quibus honorificā hæreticorum mentionem faciebat, satis indicabant, eam gentem nimis indulgēter ab ipso haberi, in qua iam multi eò audaciæ euaserant, ut quos paulo ante Imperator belli socios habuerat, n̄ facta cum uictis conspiratione, manifestè repudiarent concilium, cuius etiam nobis satis iniquæ (ut dixi) leges fiebant. Ea res nobis metum augebat, ne interciperemur in itinere. Boniā nos deterrebat mandatum Imperatoris, qui reuocabat, etiam renitente Pontifice, patres Tridentum: qui & nos iam dudum suspectos habebant, ut qui cum Hispanis conspirassemus. *Gen.* Nec meminere illius præclari facinoris in collegam uestrum? *Pe.* Dicat. *Ru.* Hispani adeò socios itineris sui nos non recipiebant, ut palam ruditatis & imperitiæ accusarent. Cuius rei præcipuum ediderant specimen in oratione quadam mea, quam ego (ut eram ætate maximus, & dignitate primus) de nostro instituto, cum utcumque meo more prosequeretur, ipsi qui calcar addere & succinere debebant, crebris gesticulationibus (ut facile se Aphricos semisatyros præstant) me interpellaauerant, modò ronchos nescio quos meos irridentes, modò exscreationes imitantes, subinde sublato altero clune nescio quid mihi exprobrantes: quod tamen ego nunquam nisi per imprudentiam commiseram.

*Gen.* Scimus, olfecit imprudentiam tuam Episcopus Leodiensis. *Ru.* Ita inter Syrtim & Charybdim auribus lupū tenebamus: donec tandem ipse Imperator experiretur, quid sua illa nocētissima clemētia profecisset. Hunc enim Mauritius dux, bello Parmensi iterum inuolutum, ita præter expectationem inuadebat, ut relictis etiā sarcinis coactus sit suæ incolumitati cōsulere. Tunc uersa fortuna est, & repensā gratia pro tot clemētiæ exemplis, tot spretis cōsilijs nostris, tot datis recōciliato hosti respirādi spacijs, Quid tum faceremus? capiēdum  
consi-



consilium erat in re desperata, nō quale uolebamus, sed  
 poteramus: pedibus timor addidit alas. aduētabat Mau-  
 titius, uix detergendis ab ossa dentibus dans spacium  
 nec diu deliberatum est, quò esset, sed unde fugiendum.  
 Itaq; delati in Venetorum ditionem, utrosq; & Bononi-  
 enses patres, & Saxonicos grassatores, utcūq; latuimus:  
 donec liberato utroq; duce captiuo (quod ille perfidus  
 nebulo ab Imperatore consternato facillē extorquebat)  
 cum exercitu, qui iam per Argentinensium fines duce-  
 batur ad obsidendā Metim, descenderemus ad nostros.  
 Perijt in ea fuga mihi tantum librorum, quantum duo-  
 bus plaustris uix secunda Rheni ripa ex inferiori Ger-  
 mania subuexerā, ridētibus & subsannātibus me etiam  
 in itinere pueris. quorū una uox erat: frustra uehi libros,  
 si non haberem salem in pectore. Idem faciebāt & pro-  
 testantium Theologi, ut omittam, quoties me, ubi adue-  
 nissem, uexauerint Itali & Hispani, quos ob id impios  
 Marranos & impuros Sodomitas dicerē, nisi nobiscum  
 defenderent primatū Pontificis. Illi uerò non intellige-  
 bant, me hoc arte fecisse: primū, ut excuterem locos al-  
 legatos ab hæreticis, qui sunt ualde ingeniosi & menda-  
 ces: & succurrerem meæ memoriæ, quam semper habui  
 ualde labilem. (*Ge.* Dic quod uerum est.) *Re.* Deinde,  
 ut si quid ab Italis diceretur obscure & abstruse (ut sunt  
 illi nonnunquam cōtra nostram religionem Ciceronia-  
 ni) id quererē in Gemma gemmarū & Calepino, quem  
 uetustissimę planē editionis ad id comparaueram. Hęc  
 mala ego in somnis diu antè præuideram euentura, mo-  
 nebamq; ut accelerarent negotium religionis, nam im-  
 pendere magnam perturbationem. *Ge.* Sunt enim nau-  
 tæ præfagi tempestatum. *Re.* Verū illi suo more sem-  
 per irridebant. Acciderat & aliud quiddam longē infe-  
 licioris ominis: nec id, quanquam grauiter terrebat, diu-  
 tius ad sapiendū profuit, quā disparuisset. Disputabāt  
 in confessu solenni Patres, de ineffabili uirtute aquæ lu-  
 stralis, quòd nō modò aboleret omnia peccata uentilia  
 toties

toties quoties: uerum etiam dæmones fugaret, fulminibusq; tonitribus, & qualibuscunq; tempestatibus succurreret: intentis in rem, ut par erat, ecce per fenestram uitream, qua effracto rumbo patebat modicū foramen, portentum quoddam instar atri serpentis extenuato lubrico corpore prorepebat: quod ingressum, ubi explicuisset se in magnitudinem penè deformis draconis.

*Pe.* Vidisti draconem? *Ri.* Vidi pictum: in mediâ aula uelut filo pendens, multo tenuiore quàm uideretur par esse tanto ponderi, ad nos conuersum: Ne, inquit, turbe mini Patres conscripti, hoc ad unco naso meo, & unguibus instar harpyiæ recuruis (tale enim erat) sed equis animis atq; auribus beneuolè auscultate, quæ in rem cōmunem dicā. Legatione fungens ad hunc splendidissimum confessum ueni, nomine Luciferi parentis omnium nostrum benignissimi, & Regis munificentissimi, ut uobis uiris amplissimis, totius inferni cœtus, peculiari-terq; omnium ordinum, qui hoc regnum tenebrarū ornant ac condecorant, nomine gratias agerem, quod ut semper, ita nunc etiam, omnem operam, studium, laborem atque consilium comparetis, quo hoc regnum amplissimū non modò cōseruetis incolume, uerum etiam gloria ac amplitudine augeatis. Præsertim uerò hoc curetis, ne posthac ullum ab Lutheranis, qui id hæctenus hostiliter adorti sunt, detrimentum capiat. Etsi uerò nō ignorabat potentissimus Princeps, uos etiā sine se satis generosos impetus à natura esse cōsecutos: nec tam curæ habituros quanti sua interesset, quàm quanti etiam uestra: ne quod tamen in hisce laboribus, quos supra omnes uires esse humanas censuit, oboriretur tediū: ecce spiritum uobis cōfortationis mittit. Nec plura addens, subito subducta in altū cauda, & à postico, quod teterrimum habebat, ipsoq; Tartaro tenebrosius, aperto horrendo hiatu, eiusmodi exhalauit suffitum, ut nos uix in tempore oclulis naribus, obstructisq; omnibus meatibus, ne intraret corruptissimus aër, uitam ipsam reti-

E nueri-

nuerimus. Aspersi deinde aceto, (nam famuli, audito nos intus periclitari, irruerant) refocillatiq; utcunque, Sanctæ Genouefæ, quam in desperatione imploraueramus, solenne uotum fecimus: precati q; D. Christophorum, ut, quo esset robore præditus, dignaretur his malis Ecclesiã catholicã eripere, ne insidiosissimus hostis tam pios conatus euerneret: nihilo minus cogitauimus de causa persequẽda. *Pe.* Ego conijcio, aliquem ex Lutheranorũ signiferis, uos hoc magico spectaculo terrere uoluisse, ut quod habebatis in manibus, præclarissimũ institutũ uobis excuteret. *Ge.* Hariolare potius, Paulũ Tertium familiari sibi arte locũ infestasse, ut tanto probabilius formidabilem sibi cõfessum dissiparet Bononiã. *Ru.* Quidquid fuerit, non assequor: prælagij ipsius uim unã cum ceteris, qui semper meas prædictiones irriferãt, expertus sum. Statim enim Mauritiũ hostilia inferẽs, deplorandũ schismatis autor fuit. Et cũ Cæsar in Gallos indigeret milite, Ferdinandũ Turca premeret, quẽ strenuẽ iuuando nebulo ille haud paruã iniijt gratiã, promissum est nationale Cõcilium, aut Colloquiũ potius: quod postea Vormaciã celebratũ, cũ me palãm scriptis declarante nõ esse eundem, Philippus tamẽ nos eò coëgisset, utcunq; disturbauimus, quibusdã clam cõiuratis eorũ precio redactis in nostrã potestatem. Quod cũ olfecissent aduersarij, decreuerunt, in posterũ nobiscum nõ esse agendũ. Quo etiã nobis nihil esset optatius, si Philippo regi possemus persuadere, ut sequeretur exemplum patris. *Ge.* Sapiet spero, ne, quemadmodũ pater extremam uite gloriã uestris sordibus maculauit, ita & ipse regna, regiasq; opes perditũ eat. *Pe.* Paulo antẽ dicebas, de cõstitutionibus & decretis ante fugã uestrà in Concilio Tridentino factis: ad quem usum ea postea accõmodastis? *Ru.* Reuersi in Belgiũ, multo acerbiora offendimus. Angliã regnũ, quod nuper obtigerat (ut inquit scriptura) regi puero, nobis absentibus se dederat heresi: facileq; fuit, Lutheranorũ choragis partim pulsis, partim sponte ad

ad tanti regni cadaver accurrentibus, rerū imperitum re-  
 gē dulcibus malis, & nouandi studio inficere. Hauriebat  
 contagionē uicina Flandria, nec erāt immunes etiā aliae  
 maritimae regiones: inficiebātur Antuerpienses, cōmer-  
 cijs familiarissimi populi: omninoq; in promptu erat di-  
 cere, Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingēs gloria Romuli-  
 dum: nisi Deus, priusquā radices agerent noua dogma-  
 ta, e medio sustulisset delirum puerum, quem nimis ini-  
 quo fato ad excipiendos pestilentissimos exules instiga-  
 rant consultores minimē boni: ut postea declarauit diu-  
 na uindicta eos infecuta. Succedebat tunc faustissimis  
 nostris congratulationibus Maria regina, inuictissima  
 propugnatrix ueteris Ecclesiae: quam foelicitatem auge-  
 bant etiā nuptiae cum rege Philippo, ut iam ad beati-  
 tudinem nostram nihil deesse uideretur. *Pe.* Audiam  
 reliqua. *Ru.* Quid audias? Nescia mens hominum fa-  
 ti, fortisq; futurae, Et seruare modum rebus sublata se-  
 cundis. Iterū de spe deieci sumus, heu: pro pijsima &  
 prudentissima Heroīna regnat inepta puella, ab ineunte  
 aetate mera haeresi fermentata. quae si. *Pe.* Quid uolebas  
 dicere? *Ru.* Dicā fortasse postea, nō possum nūc praestui-  
 pore. *Pe.* De actis cōsiliij quae siuerā: cur nihil ad rem re-  
 spondes? *Ru.* Rectē: multa erant, & salutaria: praecipue,  
 ut monasticae personae satisfacerent suae regulae, ut tem-  
 plorum aeditimi pauimenta rectē uerterent, imagines  
 detergerent, ne puluerulentus horror simplices homi-  
 nes à pio cultu deterreret: lampades repurgarent, ne  
 nocte deficeret perennis ignis: araneos eijcerent, &  
 muribus aditum praeccluderent, ne qua fieret prophana-  
 tio. *Pet.* Quid mures in templis? *Ge.* Sapiunt plus  
 quam homines. *Pe.* Pulchrē haec omnia: nihil ne am-  
 plius? *Ru.* Ex multis praecclarissima duo sunt. *Pe.* Dic.  
*Ru.* Vnum, quod omnes sacrarū scripturarū translatio-  
 nes, & praesertim noui Testamenti, cōdemnauimus: ex-  
 cepta illa uetustissima Hieronymiana. Idem praeci-  
 mus ludimagistris, *Pe.* Intellego: sapiebant temerē ex

Erasmo. dic alterum. *Ru.* Decretum fecimus, ut abba-  
tes, & monasteriorum patres, alere cogerentur Theolo-  
gos Licentiatos, qui in monasterijs sanam doctrinā con-  
seruarent: stipendiij loco haberent beneficia, ut parcere-  
tur pecunijs. *Gen.* Vt etiam hoc accederet regno Theo-  
logico. *Pe.* Scio adhuc multo præclariora fuisse consti-  
tuta, si tu meminisses. *Ru.* Iam recordor: ut episcopi suo  
ipsi fungerentur munere in concionando, quod si obser-  
uatum fuisset, nihil haberēt Lutherani quod obijcerēt.

*Ge.* Sic enim oppressis nobilium familiarum patrimo-  
nijs, ad uos deuoluerentur episcopatus, & abbatia, egre-  
gios sanē & facundos doctores. Quod si effecerint po-  
steri tui, unum restat, ut artem quoq; inueniant, qua re-  
gum filij, antequam auitam adeant regnandi heredita-  
tem, fiant magistri artium & doctores Theologiae: aut si  
detrectent, nec possint præstare, tum populus fulmini-  
bus Pontificijs & excōmunicationibus commotus ad  
seditionem, uos ad diadema, solium & scepra subue-  
ctos, tantum non adoret. *Pe.* Profectò uerissimile est.

*Gen.* Nec immeritò. sic enim docuit Plato, oportere  
philosophari reges, aut philosophos regnare. philoso-  
phi autem sunt soli magistri artium, & doctores illumi-  
nati: quia sciunt secreta nature, & disputant de omni sci-  
bili formaliter, sicut fecit Gorgias Leontinus. Tum &  
apud Iudæos imperarunt sacerdotes. Romani regem sa-  
crificulum habuerūt. Aegyptij Mercurium appellarunt  
Trismegistū, quod rex esset potentissimus, philosophus  
sapientissimus, & sanctissimus sacerdos. *Ru.* Quid tu  
garris? *Ge.* Nihil, nisi quod mox sis editurus specimen  
tuæ parietalis facundia, apud eos qui te paulo patientius  
audient quàm rex Maximilianus: sed ita declamantem,  
ut Phalaris olim Perillum suum ex aeneo tauro, suauissi-  
ma planè modulatione. *Ru.* Maximilianum ingeminas  
blaterator impudentissime? qui nō cogitans se Cæsaris  
esse generum, cuius filiam in Hispania pijsimè institu-  
tam, obseruantissimè ab eo haberi oportebat, contēpto  
etiam.

etiam patre, & consiliarijs regni, Viennæ uniuersum ordinem Ecclesiasticum coëgit interesse cōcionibus duorum pessimorum seductorum, quos nuper admodum in suggestum protrusit, ut essent buccinæ nouorū in ciuitate undiq; hostibus cincta tumultuum: quasi nō esset uicinus Turca. Sed dabit, ut speramus, pœnas: & ualebunt aliquid preces, quos D. Canisius mandauit suæ societatis hominibus. *Pe.* Fac finem de concilio Tridentino. *Ru.* Ergo & iste faciat finem interpellandi me: qui nisi narrantem toties interturbasset, iam dudum & tu audisses omnia, & ego ut merui ingressus essem. Librorū etiam hæreticorum interdictionē meditabar, præcipuè Erasmi: sed hoc consilium nobis excussit superueniens Mauritius. Quamobrē dispalati, in Brabantia nunquam destitimus, ne in hodiernum quidem diem. Et impetrauimus ut cunq; multa: quanquam non per omnia satisfactum est nostris uotis, ut Erasmus aboleretur, quod unicis uotis exoptabamus, nihil profecimus tot censuris clam Regi exhibitis, eludētibus nos modò consiliarijs, modò interpellante Præsidi Brantię, modò frigidam suffundente Episcopo Atrebatensi nimis Erasmano.

*Pe.* Cur non tam manifestos tam necessarię rei subuersores uestra autoritate ulti estis? *Ru.* Non erat tutum. quid si hoc modo ater canis alienus totam nobis turbasset fabulam? Erant plura quæ dolebant oculis piorum hominum, sed frustra. Ioānes Sleydanus historiam suam de statu religionis emiserat in lucem: nunquam hamum ita deglutierunt ulli pisces, ut illud uenenum omnes auidè deuorabāt. Verte batur Germanicè, Belgicè, Gallicè, Italicè, Anglicè, Hispanicè: &, ut quidā narrarunt, Turcicè. nec minus nocebat, quam omnes hæreticorum libri, quos unquam à mundo conditò sol aspexit. Inhiberemus? excuteremus manibus legentium? quo id iure? quo pretextu? qua uia? Ipse Cæsar delectatus lectione obstupuerat, secretissimarum (quas uidebat) rerum narratione: & cōmendabat ueritatem, plus iam impensum

erat excudendo diuersis uersionibus operi, quam inuenias in thesauris ditissimi cuiusuis Electoris Imperij. tūc demū (si dijs placet) Sleydani nomen ridiculē adiectum est Catalogo nostro, cū omnes (inquam) ut ungues suos tenerent, aut potius satietate nausearent. Antē nihil impetrari potuit. Nominarem quēdam (nisi iste astaret, fortasse eliminaturus omnia) qui nihil non potest in aula, quem cū admonuissem plus millies, ut in littorali Saxonía, adempta ciuitatibus licentia, arces curaret à rege poni, ut expellerentur è Germania hæreticorum defensores, ut exureretur Sleidanus: nondū tempus esse respondit. Cū liber iam apud omnes applausum esset consecutus, grauius me obiurgauit, ut delirum & stupidum, qui non tempori admonuissem. Senti me rideri. quid facerem? O' exeat aula, qui uolet esse pius: uirtus & summa potestas non coeunt: Nulla fides regni socijs, aulaeque ministris. Ea res coegit nos ante sesquiannū decernere solennem legationem Romam, ut Pontifex maximus, pastor & caput uniuersalis Ecclesiae, autoritate, quam in omnes reges tanquam feudatarios sancte sedis habet, Philippū cogeret nostris petitionibus acquiescere. *Pe.* Perfecistis igitur? *Ru.* Perfecimus foelicibus aurbus: nihil ommissum est. inter pessimos primus est Erasmus, ut Christus inter duos latrones. *Pe.* Facete: parēt passim quae uocatis secularia brachia. *Ru.* Sunt adhuc, qui non intelligāt uim noui fulminis, inter quos (ut morituro narrabant Minoritæ) Veneti & Mediolanenses dicuntur respondisse, ut quos uellet exuri libros, eorum precium mitteret. Etiam Philippus difficilem se prebet, non intelligens se anathemate teneri, si non obtēperet, ut reliqui omnes principes & magistratus. Sed alia est, eaque certissima, qua omnia hæreticorū euertantur munita, reperta machina. Damnauit pontificia maiestas nō modo sectarū libros: uerum etiā quidquid est in Germania, Heluetijs, Saxonía, partim etiā Venetijs, Lugduni, Parisijs, officinarū, edicto suo clausit: ut non sit dubiū, quin

quin omnes hæ nationes propediem sint supplices uenture. *Pe.* Vnde uobis à studijs, precibus, mîsis, & prælectionibus tantum otij, ingenij, & memoriæ, ut potueritis ista omnia annotare: Germanica, Hispanica, Gallica, Græca, Latina: quæ audio uix centū plaustris uehi posse, etiamsi singulorū non nisi unū imponatur exemplar.

*Pe.* Perlegere ais: nec uacauit, nec opus fuit: omnia congehsit in bibliothecam suam Conradus Gesnerus, transcriptione saltem opus fuit. multa etiam examināda dedimus licentiatis, baccalaureis, magistris artium, quos habemus passim multos, & ualde ingeniosos: multa Monachi, qui abundant ocio, atro carbone notarunt. Quamquam ne sic quidem cauere potuimus, quin typographi, homines uersutissimi, imposuerint nobis: mutatis autorum nominibus, uel omîsis, uel inuersis, uel etiam Græcè redditis quæ erant Latina, & e contra: ut sepe coacti simus, quæ antè approbaueramus, ea damnare possit, uix ausi profiteri apud Regem nostram simplicitatem. Nam ex titulis librorum æstimanda nobis omnia erant, cū nō uacaret perlegere quæ intus erant. quorū quædam ita etiam erant obscura & ingeniosa (qua fraude semper hæretici abundarunt) ut quid scriberetur, non assequeremur. Ad quem modum turpiter nos decepit Philippi Melächthonis libellus de Theologia Christiana, qui titulo Hippophili Melangæi passim senatorum, prælidum, & nostrorum etiam baccalaureorum manibus tritus est: donec amici, qui in Germania adhuc synceri erant, admonuerunt, ut habita synodo confuleremus lexica nostra. fore enim, ut idem esse Philippum & Hippophilum deprehenderemus. Nos ex nomine existimātes alicuius docti & pijs esse Itali, eo quod Vergilius scribat in Italia Hippolytum habitasse, commendaueramus etiam legendum: donec constitit, amicos non temere admonuisse. Disputatum enim grauissimè fuit in communi synodo, utrum, quod Aristoteles dicit, nomina & uerba transposita idem significare,  
intelli



intelligendum esset etiam de syllabis inuersis. Et cum multi infinitis conclusionibus urgerent, diuersis uocibus diuersissimam inesse rationem, utcunq; res consistet: afferentes etiam exemplum, quo dicebant se uidisse caput Pauli I I I I, opere plastico in poculis ceruisiarijs affixum, triplici diademate, gemmis & lemniscis uenerandum: quod si inuertisses, teterrimum dæmonem representabat: tamen placuit tunc potius odio hæreseos piæ condemnare libellum, deteriso pudore quem prior approbatio nobis aspererat, quàm similitudine ueritatis dare illi locū inter doctos & studiosos. Alioqui cum quidam sic argumentatus esset, Si caput sanctissimi Patris Domini nostri (quod in sua specie representat sanctam Trinitatē) inuersum sit diabolus: ergo Hippophilus facta inuersione, & sic manente, non est idem quod Philippus. Hoc inquam cum dixisset, non habebamus quod responderemus. quanquam non erat Magister noster, ut ingenuè fatear: sed quidam ex nouellis baccalaureis. Idem accidit in Cælij Secundi de Providentia libello quidem non magno, sed pestilentissimo: quem ille nebulo tum primum innotescēs, Araneum inscripserat. Nos enim rati esse poëticum, aut grammaticum signum, non ante olfaciebamus fucum, quàm omnia exemplaria essent Louanij distracta. Taceo de Hutteno, Caluino, Urbano Rhegio, & alijs (prò dolor) multis, quos nobis oscitantibus, nescio quibus titulis, ex metamorphosi opinor Ouidiana petitis, insinuauerunt. Et pudefecerunt quidē nos non rarò. Cæterum nihilo segniore ob id facti sumus, quo minus etiam Hebræorum, Chaldæorum, Iureconsultorum, medicorum, mathematicorum libros nostris cæsuris subijceremus: quorū omnium tandem nihil editum est, cui non honorificentissime, nostrum alicuius, ut Aristarchi, & grauissimi censoris nomen appositum sit. Nec quisquam est aut tam nobilis, aut potens, aut doctus, qui hoc iudicium effugiat. Ipse Rex, si libros scriberet, nostræ limæ tanquam Lydio lapidi

pidi explorandos subijceret: tutumq; esset, etiã Aiacem Augusti, inuito autore, mactare spongia. *Ge.* Vt uides, non dogmata dijudicarunt, sed nomina autorum oderunt. *Pe.* Imò uideo parũ illos prohibendo profecisse.

*Ge.* Plurimum, ut multi multos libros istorũ catalogis notatos, sollicitẽ quærerẽt: quos antea nesciebãt mundo esse natos. Nam Gesneri bibliotheca non omnibus erat in manu: ista uerò de suggestu & tribunali recitabantur.

*Ru.* Ego etiam post tot uictorias, concilia, decreta, catalogos, prohibitiones, uice epinicij, tres præclarissimos tomos mundo Christiano dedi: quibus tam manifestè & publicè prostravi omnium istorum latrociniorum reliquias, ut prouocatis prolixissimè, præcipuè quæ à Caluino & Philippo ponuntur, euidentissimis demonstrationibus, probauerim omnia esse falsissima. Natum hoc mihi opus est totis quadraginta annis, planeq; (ut spero) reducet omnia ista schismata ad inconsutile tunicam Christi: ut olim patres Hebræorum consumptis per deserta nõ paucioribus annis peruenerunt in terram promissionis. *Ge.* Duos tantum tomos oportuit scriptos: unum pro Caleph, alterum pro Iosua. Quàm pulchrè uerò profecisti stupidissime homo, ut qui ante deterrebantur à lectione edictorum poenis, nunc tutò legãt omnia in tuis tomis: factaq; eorum, quæ ex illis præmittis, collatione cum tuis putidissimis refutationibus, tantum discant, quantum nunquam antea. fortè enim qui Caluini ca & Philippica legissent, putassent etiam uestris cõtradictionibus aliquid inesse roboris: qui nũc in ipsa armorum collatione uident, utri deficient. Hæc est prudentia uestra, qua ipsi obeditis catalogis uestris, & edictis Regis. At plus sapuit Paulus quartus, qui præsentibus uestris legatis, non minus eorum qui mentionem hereticorũ faciunt, libros coërcuit, quàm ipsa dogmata: quo decreto etiã tua illa abolentur, quæ ab omnibus Magistris, Licentiatis, & baccalaureis, totis quadraginta (ut fatearis) annis in tuum nomen, uelut in publici alicuius lupanaris

naris latrinam sunt congesta. O' sapientem et prouidum  
 Theologum. *Pe.* Sed illud iam dudum, dum audio om-  
 nia, uenit in mentem quærere: nunquam ne metuistis,  
 ne Carolus in Germania tot colloquijs, comitijs, suppli-  
 cibus libellis, actionibus & confessionibus, mutaret sen-  
 tentiã, ac dederet se aduersarijs uestris? *Ru.* Metuimus  
 fanè, sed ualde securè: non ignari, quàm fideliter nobis  
 consulisset Had. Sextus Pontifex, qui illum iuuenem  
 instituerat, nec minus quàm alteram naturam indiderat.  
 Præterea & ipse cõtinebatur in officio suo quodam me-  
 tu, ne experiretur quid possemus in Italia, Hispania, &  
 inferiori Germania. Ac profectò nisi timuissemus, ne  
 patientia læsa fieret furor, miserticq; fuisset, quòd in-  
 iurijs Mauritanis, deinde bello Gallico extremum in  
 senili, & nostris præcipuè curis confecto corpore, con-  
 sumpsisset animum: non tulisset impune illam in uictoria  
 Germanica lenitatem: cum non modò nefarios hæ-  
 reticos capite non plecteret, uerùm etiam in liberta-  
 tem restitueret, haud secus ac si integris rebus fuisset  
 tractatum de pace. Si enim nihil aliud fuisset uincere;  
 quorsum opus erat armis? quæ nobis tot constituerunt  
 impendijs, & dispendijs. *Pe.* Quid igitur factum uo-  
 luissetis? *Ru.* Funditus deletam Germaniam, princi-  
 pes eorum non in compedibus & manicis ferreis, sed  
 rotis & crucibus escam coruorum: prouinciarum domi-  
 nos, urbium magistratus, & reliquum nobilitatis uulgus  
 Louanium adductos, ac nobis traditos ad palinodiam,  
 deinde more maiorum. *Pe.* Intellego, qui & ipse Ro-  
 mæ sub Nerone. *Ru.* Terram uastatam populationi-  
 bus, & desolatam direptionibus, uulpes, lupi, uultures,  
 aut etiam cacodæmones, hæreticis nihilo deteriores ha-  
 bitassent. Ex manubijs & ruinis structa fuissent noua  
 templa, bombardæ fuissent in campanas constatæ, non  
 in Hispanias auectæ, si modò fuerat aliquis locus dan-  
 dus reliquis quibusdam nondum hæresi infectis. *Pe.*  
 Erant ibi templa. *Ru.* Erant, sed prophanata à concio-  
 nato.

natoribus Lutheranicis, & cantionibus Germanicis.

*Pe.* Hæc igitur quoniam facta non sunt, restat, ut quod neglectum est, aut malè cecidit, sarciatur. quod non præstitit Carolus, à Philippo impetretur. *Ru.* Imò imperabitur, aut res nostræ non consistent. *Pe.* Bona uerba quaeso. *Ru.* Dico quod res est. Et edita iam dudum eius rei sunt exempla in magni nominis & nobilitatis uiros, quos pridem fide publica, & regia cautione ingressos Louanium, ut experirentur causam suam, nihilo minus eramus in uincula ducturi, nisi se subduxissent. Quid enim aliud, nisi ut nostro iure utamur, si pergant nos ludere qui à consilijs sunt, fortè & ipsi non factis syncerè? Idem fecimus Mariæ reginæ, quæ cum nobis inuitis concionatorem aleret, duobus nostri ordinis tironibus coacta est cedere. Admodū pridem duos excellentes eruditione & linguis uiros, sed in Sabaudia à Caluino corruptos, Bruxellæ exulimus, deprecante ipso Rege, quem ad commiserationem instigauerant pestilentes quidam aulicæ nobilitatis Hispani, præter nostram expectationem in ea gente, & mediâ aula corrupti. Taceo de inconsulto & temerario quodam Franciscano, quem admodum nuper Louanij sibi placentem suauitè dicacitate, uno uerbo coëgimus omnia in medio templo retorquere per iugulum. Et quanquam hominem mitius tractari cuperet totus ordo monasticus, nos tamē censoria uirgula usi sumus aduersus eos, quos nec Pontifex nec Cæsar læserunt hæcenus impunè. An non ista sufficiunt, ut intelligant reges, nos à Pontifice, non ab ipsis habere potestatem, qua anathemate percutiamus omnes tum Principes, tum Episcopos, qui contra nos uel mutiunt? *Gen.* Sufficiunt: atque utinam edita fuissent ante triginta sex annos, ut licuisset clementissimo Monarchæ uestram olfacere superbiam, pertinaciam, stoliditatem, morositatem, insciam, & auaritiam: cauisset ante conflatum à uobis bellum, quod re intellecta, post deformatam popula-

tionibus Germaniam, post contumelia & ludibrio affectos uetustissimi sanguinis Heroas, post exhausta araria, prostratas opes, tot fortia pectora uel morbis uel praelijs absumpta, quibus uel Asia recuperari potuisset, post nobilissimam orbis partem, ultimam Imperij sedem dilaceratam, sero & serio doluit, fassus est, poenituit, puduit, reddidit sceptrum: nec uoluit impedire, quo minus refloresceret, quod prauis Theologorum consilijs & inquietis Monachoru furijs impulsus, luctu & reatu contristauerat. *Pe.* Quid nunc taces? ac non ad ista respondes? *Ru.* Nunquam satis intellexi que iste mihi post tergum deblaterauit: & sum alio qui uix compos mei, adeo dira subit cogitatio, & concutit membra horror. *Pe.* Etiam ante pre stupiditate (stupore uolebam) obmutuisti. quid plumbi habes in pectore, quod non queat ascenderet? *Ru.* Non plumbum pondero, bone Petre: sed totius nostri negotij rationes: quas cum animo mecum reuoluo, multo infirmius pendere uideo, quam si tota terra penderet a filo aranei. *Pe.* At paulo ante imperabas Philippo, insultabas Franciscanis, faciebas quod hactenus nemo somniauit Pontifex, aut Caesar: minimum erat quod triumphum canebas. *Ru.* Non memini, nec sum compos mentis, adeo uideo in arctum cogi Ecclesiasticum ordinem fatali Angliæ uicissitudine. Nam hic substiteram, si rite recordor, cum alio deflecerem. *Pe.* Perinde est, sed quid uobis cum Angliæ negotijs? regno plane alieno, & quod nec Reipub. nec Ecclesiæ caput agnoscit, præter eum qui imperat, & potitur? *Ru.* Utinam non esset, uellem equidem: si nihil aliud esset, Angliæ quam quo cingitur, liberasset nos iam dudum magna sollicitudine: nunc uix Ulysses excogitet, quid obortis tot difficultatibus in rem consuli debeat. Paulo ante dulcissimus erat eius insultus in medio mari traiectus, nunc trabs est in oculis: quam nec quo amittamus, nec quo retineamus modo, inueniri potest. negligere, ac reuellere a nostris ditionibus periculosum est: coniungere, multo periculosius, quod tamen

men ne fiat, non inuenio quæ demum causa aut occasio possit disturbare. Apagete Comitæ Germanica, libelli, confefsiones, colloquia, disputationes, quibus tum tentatus fuit Carolus: hic illecebræ, hic casses, hic laquei, & clauus plusquam trabales: regnum dotale, Flandriæ commercia urgent, gentis utriusq; uicinitas, cognata familiaritas, coalita amicitia, antiqua hospitalitas: hic puella regis stirpis, forma diuina, opibus auitis fulta, certam legitimi heredis spem promittens: hæc inquã oppugnant scio intima regis præcordia, quæ si obtinent, necq; Hispanorum zelus, nostræ ue singulares artes, labores, largitiones impediãt, actum est de maiestate Ecclesiastica. Equidem cœlebs fui, nec quisquã me, qui nouit, de coniugio accusabit: tamẽ audiui quid possint illi quotidiani congressus. Nos uix toto anno libellum supplicem porrigemus furdo: illa, nulla non nocte hærebit lateri, amplexabitur, dabit oscula ad quiduis impetrandum philtro infecta, habitabit in auribus: nec placebit uox alia, nisi quæ proximo complexu, blanditijs, gemitu, suspirijs, omnia tentauit: nos Louanij contabescemus, rex in Anglia molliter in sinu uxoris suæ fouebitur. *Ge.* Quis tam pathetica oratione instruxit Chorebum, aut potius Camelum? *Pe.* Pontificis fulmine opus erit, in cuius uerba iam dudum ab eo regno denuo iuratum est, ut narrarunt quibus admodum nuper locutus sum. *Ru.* Ne ride quæso: quasi uerò nescias, illum denuo esse exclusissimum. In Philippum hoc aliquid esset, quod ad Anglos attinet: iam dudum his fulminibus clunes opponunt, non omnino mutos. Nam tametsi edictis rescissa nondum sunt, quæ Maria restaurauerat: tamen & exulibus, pessimis erroribus, qui instar araneorum ex omnibus hæreticorum antris per Germaniam, alpinas regiones, Heluetios, & Frisiam, exfluxerunt omne uenenum, datus est reditus, & in nouæ reginæ uerba iuratum cum ueteri formula, qua Anglorum rex pronũciatur summum & unicum, post Christum, Anglicanæ Ecclesiæ caput. Hæc

quid monstri alant, facile olfacimus: cætera adhuc fraudè celatur. *P.* At maior est mariti autoritas, quàm uxoris. quid si Philippus regno potitus, puellam adhuc pro ætate tractabilem, ab errore reuocet? ac matri Ecclesiæ reddat? *R.* Non est ulla spes: imò certissimam coniecturam est, fore ut diuersum accidat. Nouimus ingenia Anglicarum mulierum, phætrum habent in oculis, assuetæ ab ineunte ætate cõmercijs hominum, omnibus rebus se miscunt, nihil minus quàm Italicas aut Hispanicas custodias ferentes. Et est singularis quædã præ natura Anglorum (quos dæmonas uerius quàm uocabulo tam propinquo nuncijs Dei appellares) in ista uirgine animi exaltatio. Adeò, ut gratulanti nouam regni maiestatem Regio legato, atq; admonenti ut religionem à sorore institutam tueri uellet, responderit, pro eius uoluntate conseruaturam se religionem, à quo esset ad hoc fastigium regni, post tot contumelias, exilia, supplicia suorum, & propemodum etiã sua, euecta. Hoc tum ausa est, nõ solio & diademate potita, sed in expectatione tantum cõstituta. quos non spiritus geret, fiducia dotalis regni: cū intolerabilius nihil sit, quàm quæuis fœmina diues, nedum regina: quid non impetrabit uxor, quæ etiã data legibus pœnas, atq; ante tribunal propemodum posita, mollem sororium permouerit, ut saluam conseruauerit, nec passus sit uxorem Mariam summo iure agere? Demus, fieri posse ut non flectat maritum facilem, & uxorium, paciscetur pro regno, iurare coget, cauere uolet ne quidquã mutet. Scis quid hæcenus immanes Bohemi fecerint, detrectarunt omnem regum inaugurationem, nisi obstringerent se Taboritarum & Hussitarum impietati. Ita nihil profuit, capita tam atrocis tragœdiæ Constantiæ exuri, mouerunt summa deorsum, & ima sursum, cõcusserrunt orbem trepidatione, secesserunt à regibus, in ipsum Imperium extulerunt arma, donec hucusq; securi steterunt. Quid? quòd nescio quibus mysterijs regi Ferdinando confirmatum sit imperium, parum ut putat æquis, ne quidquam

quam cogitet ausit uē in hæreticos. Hei quanto maiore animo Diuus Carolus noster, nobili Hispanicę foemine deprecanti pro marito ob religionem exulante, respondit, se etiā filium suum, si in ea causa esset, permissurum Inquisitoribus. Tale responsum datū est homini, qui triginta totos annos Imperatori suo nunquam desierat nauare operam: nec inuentū ullum remedium est, quo minus superatis tot mari & terra periculis, tot depugnatis prælijs, tot tranatis naufragijs, canā senectutem, cui extra hoc crimen uel mille latrocinia condonari poterant, transigeret in reatu & squalore. Vix tempero à lachrymis, cum recordor illius omnibus nobis in terminū usq; mundi, luctuosi sermonis, cum ualedicens Belgico, præsentibus omnium prouinciarum ordinibus, profusis lachrymis commendaret filio Sanctam Romanam Ecclesiam: fletum est uicissim ab astantibus, atq; comploratum, cum suprema deficientis audirentur uerba: Fili, hęc tibi commendo, teq; illi: huic te subditum relinquo: hac propitia ego pugnaui, uici, triumphauī. *Ge.* Quam breui triumpho. sed tam dulci recordatione eum afficiebat Paulus 4. additissimus pater primogenito filio, ut uidimus omnes: qualis futurus erat & Tertius, si uixisset: & Hadrianus Sextus. Nam Clemente nihil potuit esse syncerius, ut sciunt qui benignissimi parentis sanctitatem unā experti sunt in pugna Papiensi, foedere sanctissimo, & præcipuē in secretissimo illo triumuiratu. Sed pergat, ne iterum excidat proposito. *Pe.* Quid ad hęc Philippus? obtemperat ne hactenus? *Ru.* Hoc alij dicant: ego scio quo modo exceperit & dimiserit me, cū extrema fungens pro academia nostra legatione, quiddam in rem communem postulare. Aliter me solet pater adhuc ætate integra tractare. quid quæris? quod huc uenerim cogita: hoc illi debeo, qui me primū exclusit. Deinde cum per omnes stationes meo more in intimum usque cubiculum perrupissem, eiecit. *Gen.* Profectò, tuo more: sed & ille suo more. *Perge:*  
Philippe;



Philippe, ma cte noua uirtute puer: sic itur ad astra. *Pe.*  
 Quid si tuo cōsilio daretur Philippo uxor, quam darest?

*Ru.* Imò hoc seriò agitur, ne aliam ducat quàm conducat nostris rebus: nec statim me mortuo sublatis sunt omnes qui hoc curant. *Pe.* Dic tamen tuam sententiam.

*Ru.* Iam dixi, si tu meminisses illius mysterij, quod paulo antè silentium stipulatus tibi communicauit: hoc uolebam, ut ab Anglicis nuptijs auocatus, cum Gallijs & affinitatem & fœdus iungeret. *Pe.* Quid tum? *Ru.* Est qui dem contra nostrarum ditionum cum dignitatem, tum utilitatem, ut ita fiat: sed huc nunc necessitas intorquet, ut consociatis uiribus extirpentur heretici. Germaniam Pontifex interdicto percutiat, Angliam excōmunicet, utranq; diripiant qui uelint. *Pe.* Etiam Turca? *Ru.* Id satius esset, quàm contemni Romanæ ecclesiæ caput. *Pe.*

*Quod genus ò superi cladis? qua peste paratis*

*Exitium? extremi multorum tempus in unum*

*Conuenere dies, summo si frigida cælo*

*Stella nocens nigros Saturni accenderit ignes,*

*Cum cælum Mars solus habet, cum signa meatus*

*Deseruere suos, cæloq; obscura feruntur.*

*Ru.* Quid clamas? an piaculum committitur? *Pe.* Piaculum? cardines rerū dissoluuntur. non intelligunt Germani se peti? *Ru.* Intelligunt, sed non uacat præ nescio quibus occupationibus: habent quod alius de alio conquerantur, ac primùm oportet exequi. Et est (ut scis) uoluptas quædam odio alterius se pascere, etiamsi uindictæ nulla sit facultas, donec uel pereas. *Pe.* Si nunc ita detestabilis facta est Anglia, cur ante quinque annos tanto conatu aniculæ nuptias expetistis, unde spes sobolis nulla erat? ut multi dixerint, periculosum futurum fuisse, si populus olfecisset magnitudinem opum, quibus hoc coniugium cōstitit. *Ru.* Non anicula erat, ò bone: uxor esse poterat, infinitasq; malorum occasiones auertere. ut paret, nemo admodum expectauit, nec sollicitus fuit.

*Pe.* Ergo tantæ heroinæ, tam amplæ doti, tam coniunctæ

functæ uiscinitati, tam necessarijs amicitijs, tam certæ  
spei sobolis, præfertis Gallicā puellam uixdū connubio  
idoneam: ut perpetuò conscēdat infamem thorum rex  
uester, honestissimo ætatis gradu constitutus? *Ru.* Præ-  
ferimus: & quidem hoc cūm discederē, audiui summos  
uiros agere. *Gen.* Agunt, si modò agunt qui minus ui-  
dent, quàm quibus scalpellis & cochlearibus sunt euulsi  
oculi. *Ru.* Videant, cæcutiant, ita nunc factò opus est.  
extra hoc, aduersus mundi perniciem, nō est aliud reme-  
dium. qui propius admouentur, accuratius intelligunt,  
qua parte cardo rei teratur. *Pe.* Narrasti plus quàm Her-  
culeos labores, quibus poterat uel peculiare dari cœ-  
lum, si aut ianitor esset propitius, aut dii soli habitarent.

*Ru.* Interim ne putes me hæc omnia, quibus meum no-  
men non admisit, ociosè spectasse, nunquam quiesci,  
modò ab expeditionibus, modò à legatis mittendis, ut  
si fortè Cæsar aut Rex quiescerent, aut occupati essent,  
ego tamen diplomate meo, quo plusquam regiā pote-  
statem circumferebam, uterer. Adeoq; profeceram, ut si  
quis explorator nunciasset esse ubi laboraretur, statim  
quibusuis magnæ urbis Magistratibus denunciauerim,  
aut remouerent scandala, aut causam dicerent. Testis mi-  
hi erit Louaniensis ciuitas, in qua cūm studiosi & ciues  
nō multo antè pro nobis in armis stetissent aduersus ho-  
stem Rossemium, ego tamen plus deferens catholicæ fi-  
dei quàm laudibus sustentati hostis, uixdum subductis  
castris, gratisimos quosq; ex utroq; ordine corripui, la-  
taq; sententiā alios mulctandos pecunia ad palinodiam  
produxi, uiros eruditos, ac paulo post doctores factos:  
alios affixos palo concremaui, alios securi percutiendos  
dedi: mulieres primarias, & optimis in urbe prognatas  
terra obruendas (ut uiuæ erant) curauit. Circa idem ferè  
tempus Perseualdo Brugēsi, rhetori nimis in nos dicaci,  
diem dixi, cuius cūm ita misererentur omnes, ut metus  
esset ne suam probaret innocētiam, homini cæco & de-  
formi masculi amoris infamiam affinxi, statimq; ocuis

Euro à favore causæ plerosque deterrui. Qua occasione ne exciderem, remotis arbitris cubiculario damnatū iudicio, cum nullam poenitentiae aut agniti erroris significationē daret, perpetuis inclusi carceribus. Porro cum iam intelligerem eum fame perire: nec sufficeret pauperis rei bibliotheca ad diuturnum uictum, ne aut ego grauarer alendi sumptibus, aut extincti hominis laborarem infamia, nobili uiro pro eo deprecanti dono dedi: sic tamen, ut eum ipsum hoc nomine postea suspectum, causam cogere dicebam, damnatumque omnibus bonis exuerim. *Pe.* Si ommissis cæteris, ista prima dixisses, iam dudum sederes in sinu Abrahæ. *Ru.* Quid ibi? cur non (ut decet theologos illuminatos) inter Angelos, & Potestates? *Pe.* Eliges ipse locum, ubi ingressus fueris. *Ru.* Audi cætera. *Pe.* Cogor, quando ita uis. *Ru.* Reuersus Tridento, uniuersalis inquisitionis formā à Cæsare & Pontifice cōsecutus, peragrarè passim cœpi parochias: quo metu multi sibi malè conscij fugerunt cōcionatores. Ingressus in Augustinensium & Regularium monasteria (quod genus Monachorum hodie nusquam non laborat contagio Lutheri & Erasmi, utrorumque sui ordinis) cantantibus in templis fratribus, seras cubiculorum effregi, aditumque mihi in intima ipsorum secreta patefecit. Sciunt haud pauci, quid breui profecerim. Sed cum monachis ludus erat. Vt Herculem omnia oppugnarunt monstra, ita mihi quoque in Haga Hollandiæ primo & postremo coronari certamine fatis fuit constitutum. Erat ad littus Zelandiæ, pago satis celebri, Angelus Emphlitius, Theologus Parisiensis (etsi titulum tegebat) ætate paulo maior. is suos liberius docebat, quam res nostræ ferrent. uidebatur dogmata non ex Luthero sumpsisse; sed uel alibi nactus ex priorum hæreticorum libris, uel proprio quodam ueneno abundans. eum Croningius, pagi dominus, & Zelandiæ nobilitatis facile primas, diu defenderat: donec ad filium deuoluta hæreditate, is nobis potestatem faceret inquirendi. datam occasionē nos non segni-

ter.

ter arripuimus: deductumq; Hagam, de fide respondere  
coëgimus. Nunquam uidi prælium acerbius, nunquã in  
nostra repub. grauius est trepidatũ. Disserebat è scriptu-  
ris ueteranus hæreticus in Capitolio totus Hollandiã,  
præsenti- bus cõsiliarijs, aduocatis, populo. concursus fie-  
bat è longinquissimis locis, ut omnino metueremus, ne  
aut uniuersam Hollandiã inficeret: aut si durius in eum  
esset decernendum, ut apparebat, non liceret per popu-  
lum. Defendebat magni animi constantia, nec minori  
omnium admiratione, nonagintaquinque articulos: nec  
uidebatur cessurus unquã, nec dimissurus quenquã quẽ  
nõ reddidisset deteriorẽ. *Pe.* Ad quam fidẽ pertinebãt  
isti articuli: nã nos tot reliquimus posteris, quot eramus  
Apostoli: hoc est, duodecim, ut etiã in articulis esset sen-  
sus Domini in eligendis testibus. *Rn.* Aliud est õ bone,  
inuenire aliquid: aliud perficere. paulatim, quæ initio ru-  
dia fuerant, expoliuntur ad statũ cui tum nihil adijci po-  
test. Nec dixit uobis omnia Christus, erant & quæ non  
poteratis portare. *Pe.* Illa igitur nec cuiquam imposui-  
mus, sed postea sumus experti: & exemplo docuimus,  
sanam doctrinam esse patientia & afflictionibus confir-  
mandã, quod infirmi primis rudimentis non assequeba-  
mur. *Rn.* Draconis Atheniensis leges quã atroces fue-  
runt, priusquã eas mitigaret Solon? *Pe.* Is igitur similior  
Christo fuit, quã uos: qui dixit, iugũ meum suauẽ est,  
& onus meum leue est. at uos, qui ex duodecim fecistis  
nonagintaquinque, nõ mitigastis, sed grauastis. Ita tamen  
mihi dicunt Bartholomeum Latomũ argumentatũ nu-  
per esse ualde absurdẽ extra suam palæstram, perinde ac  
si religionem Christianam urfa aliqua peperisset. quam  
non una mater tamen lambendo detergeret atque ef-  
formaret, sed mille quingentorum annorum somnia.  
O' cæci. Christi lex aeterna est, nec eget maturatione  
temporum, ut stabilitatem consequatur. Alioqui pri-  
mis Ecclesię membris magna fuisset iniuria facta, si quid  
ad illorum institutionem defuisset, cuius percipiendi

edentula ista mundi senecta demum capax fuisset. Cur  
 non etiam elementa rerum pro quatuor facitis quadra-  
 ginta, ne uacillent argumenta Latomi, quum rudem, in-  
 digestamq; molem uocat primitiuā Ecclesiam? cur non  
 operi sex dierum adijcitis auctarium septingentorū an-  
 norum, si adeo nullum opificium Dei consummatū est,  
 quin ad expoliendam legem Euangelicam, requirantur  
 Latomi? Sed tu fac finē. *Ru.* Ut potero. Ita ille erat ob-  
 firmato animo, ut cuperet omnino nobis mortis suæ in-  
 iuriam allinere. Miserabantur uenerabundi omnes ordi-  
 nes Hollandiæ, fauebant plures quàm qui id profiteban-  
 tur. Croningius passim non male audiebat tantum, sed  
 & periculose, ut qui primum à patre, deinde fratre, cui  
 successerat, generosissimo belli duce, quem Bremenses  
 icu bombardæ interfecerāt, turpiter degenerasset. Vox  
 omnis & una populi erat, nunquam nos tantum ausu-  
 ros fuisse, si illi principes uixissent. Commendabat eum  
 insignis eruditio: & ego factus eram, nisi hæreticus esset,  
 me non esse dignum, cui matulam porrigerem, uitæ inte-  
 gritas sanctior esse non poterat, nisi quod hæreticorum  
 uita sit instar illicis, exposita ad inescandum simplicem  
 populum. *Gen.* Vos igitur hæreticorum uita Euangeli-  
 cum illud opposuistis, A' fructibus eorum cognoscetis  
 eos: ne quenquam falleretis, quem non auerteret impro-  
 bitas uestra. Facundia æque efficaces fuistis, nisi quod  
 principum gladij, pali, ignes & aqua, pro uobis utrunq;  
 præstant. *Ru.* Cur non autoritas scripturarum, omniscq;  
 doctrinæ, sit apud Doctores Theologiæ? quid uulgus  
 unquam sani sapuit: ut in conuiuio disputet, aut in coetu  
 mutiat? *Ge.* Proinde consuluit uobis edictum Caroli,  
 ut seditiosus sit, & læsæ maiestati pœnas det, quisquis  
 Christum nominauit in colloquio: sic enim uoluistis edi-  
 ci. A' Mahomete hæc æquitas petita est, qui gladio per-  
 cutit, quisquis in legem inquirat ratione. *Ru.* Cur non  
 & ego intelligo, quæ iste gannit? *Ge.* Quia nihil intelli-  
 gis, absolue quæ de Angelo institueras: iam iam uidebis  
 enim,

enim. *Ru.* Angelum? *Ge.* Angelos, quorum cōsilia ha-  
ctenus secutus es. *Ru.* Apage, ad te redeo Petre. *Pe.*  
*Dic.* *Ru.* Accedebat & inexhausta in pauperes benigni-  
tas, qui unanimi uoce per compita plorabant, eripi sibi  
parentem, medicum, patronum, unicum egestatis, mor-  
borū, omnīsque aduersitatis solamen. nam patrimonium  
habebat luculentissimum. *Ge.* Hoc illum perdidit. *Ru.*  
Et hospitā illis edificauerat: quorum tamen quòd admi-  
nistrationem sibi retinuisset, nec donationem instrumen-  
tis ordinī Ecclesiastico confirmasset, siue mauius, quòd  
non uiuus mortificasset, ad fiscum redierunt. *Pe.* Quid  
audio? occidistis igitur hominem? *Ru.* Omnino ita fieri  
oportebat, alioqui de omnibus nobis conclamatum fu-  
isset, nec enim unquam in quoquam, qui ab initio istius  
tragediæ poenas dederunt, causæ mortis magis abunda-  
runt. Omnia inerant, stabilita scripturis astutia, docendi  
superbia, defendendi pertinacia, perseverandi insania,  
inuita differendi & disputandi facundia: ad quam nos  
collati, pisces eramus, uerbo non potentes cōtradicare.

*Pe.* Hæresis maxima, & meritò punienda. *Ru.* Hoc  
unum urebat, quo pacto ulciscendo turbas uitaremus.  
Nam absoluere nil aliud erat, quàm causam deserere. Le-  
gitimo iudicio perdere impossibile erat, propter popu-  
lum, & iurisconsultos, qui clamabant nos uim facere fo-  
ro, nec ullum seruare ordinem: ea erat gratia, & probita-  
tis existimatio. *Pe.* Expecto, quam tandem technā stru-  
xeritis. *Ru.* Non technam ianitor, sed stratagema: cum  
quo si Vlysses in Palamedem conferatur, puerilem lud-  
dum dicas: si filiorum Iacob in fratrem, ridiculam rustici-  
tatem. *Pe.* Amen amē dico uobis, quia Caro & sanguis  
non reuelauit uobis, sed pater uester qui in, &c. *Ru.* O-  
mnino in Hollandia perire non poterat. Itaque sic adorti  
sumus. Citabatur ad audiendam sententiam, parabatur  
interim quæ ad incēdium idonea erant, sed parçè ac dis-  
simulanter, ut caueretur tumultus. Nam populus nul-  
lum intermittebat diem, quo non conflueret ad specta-

culum, si quod ederetur. Confessum erat pro tribunali, altissimo palatii loco: adhibiti à latere senatores in modum alarum, quos tanquam testes adiungere solemus, aut ad summum iudices pedaneos, qui sententiam aut nullam dicant, aut irritam, etiamsi aliud mandet ipse rex.

*Pe.* Ad quid igitur adsunt? *Ru.* Vt bona pars inuidiæ in ipsos deriuetur. *Pe.* Ferre possunt tantam iniuriam? *Ru.* Vt Asiatica mancipia, & Appuli asini: tantus timor est, ne & ipsi implicentur suspitione. sciunt enim quidam, se non nisi beneficio nostro incolumes esse. *Pe.* O' coelum, ô terra, ô maria Neptuni. Quam uerè dictum aiunt: Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos. Ita degenerauit mundus, ut non omnes certatim uos conserpant unguibus: sed absolue. *Ru.* Productus ille, perstitit in proposito, non aliter quàm si dura silex, aut steter Marpesia cautes: ut futurum præuideramus. Ibi Eboracensis Episcopus, Traiectensis suffraganeus, ad hoc subornatus ad genua rei prolapsus: Scimus, inquit, doctissime domine Angele, te, ad nos si compareris, centuplo doctiorem esse: cui tamen etiamsi pares essemus, ea est ueritatis uis, ut contradici non possit. Sed quoniam uides eò exarsisse hunc populum, ut nos hodie salui euasuri non simus: num pium ducis, nos furori & laniationi obijcere opificum? In præcipuis tecum conuenimus, fatemurque (uelimus nolimus) nos ueritate abs te uictos esse (quanquam hac disputationis parte nunquam durum certamen fuit) ad illa uenio, quæ non nisi ad pios mores, & disciplinam quandam Ecclesiæ spectant, quæ utique & in procerum Ecclesiæ sunt potestate, & in tua quoque (si absque scandalo sit) ut ad hunc uel illum modum præscribantur. Eripe te hisce malis, in quæ non ueritatis iniuria (quod tibi iam concessimus) protractus es, sed quadam edicti formula, ac tenore: ac nos ab hac populari seditione libera. Si tu uitæ prodigus es, quid nos tui facis reos: inuenies alium (si libet pergere) quæ hoc crimine oneres: qui non, quantum nos, tuis præclarissimis dotibus tribuat,

tribuat, nec etiā intelligat. Fac obruamur lapidibus (id enim nunc in præcipiti est) antequam nostri rationē reddiderimus: isti tamen senatores testes erunt, & te temerē ex causa non idonea affectasse martyrii gloriam, & nostrā necis flagitium in te recidere. Vulgus quidē ad pauculos dies magnifica de te turgebit opinione: ubi ad rationes conquieti erunt animi, tum demum intelligent omnes, nō uim tibi illatam à quoquā, sed & econtrā primum te ipsum tibi manū intulisse, deinde multorū quoque aliorum (ut solet) in turba factū esse homicidā. Proinde recollige tecum, ab Euangelio præscribi, ne quisquam se perdi sinat, cui perire non sit necesse. Serua te tot ploratibus pauperum, tot fauoribus uulgi, tantæ apud hos magnificos uiros expectationi incolumem: & nobis quoque da spacium, ut contrā quā esse putamur, seruatorum piorum hominum, non oppressores sentiamur. Da nobis hanc ipsam uitam, quam habemus: cuius tu etsi autor non sis, tamen per te nos possidere in posterum fatebimur, postquam eripere est in tua manu: & tuæ quoque uitæ non nobis, sed tibi beneficium acceptum fer. Exiguum est, quo hisce omnibus, & tantis malis medearis: quo nostro honori subuenias, & utrorumque uitæ consulas, si saltem fatearis te quosdam medios ritus, pia consuetudine inueteratos, non satis prudenter mouisse, & hoc tibi dolere: ita fac, & utue, nosque tecum. Si etiam hic grauat conscientia (at grauare non debet) ego pro hoc peccato tuo supremo iudici meam obstringo animam, ut ipsa luat, tu insons sis. Hæc ille supplex ad genua obdurati senis sedens aperto capite, manibus identidem complois, subinde etiam lachrymarum aliquid sibi exprimens, altissima uoce surdastro occlamabat. Visus est non iniqua postulare: & labefecit hominem eò usque, ut Præsidem Assendelsium interpellaret: diceret, quid sibi censeret faciendū: Expectabamus, ut is tum utcūque succineret Eboracēsi: sed ea expectatio sefellit, hortatus enim paucissimis uerbis, ut se potius:



se potius intus confuleret, quam alios, hoc responso ab-  
 soluit: nec uerbum addidit. Pudebat squalidum senem,  
 bis ex tanto uiro quærere: & uisus est quæ præ surditate  
 non intellexerat, nonnihil pro se interpretari: præsertim  
 cum idem Eboracensis catastrophem adderet fabulæ,  
 exclamans, quid dubitaret, quum etiam senatores suum  
 consilium haberent ratum? Ita confirmatus surditatis &  
 ignorantie beneficio, productus est ad populum reus:  
 nec mora, dum adhuc omnia strepuit expectatione, pro-  
 latis inquisitionis commentarijs, omnia sunt recitata uo-  
 ce cum celerrima, tum submissa, ut nec uulgi intelligen-  
 ret, quid ageretur, nec ipse assequeretur: partim quod  
 iam ante aliquot annos occalluisset surditate, partim  
 quod colloquentem distinerent amici ad hoc subornati.  
 Tunc hominum conuersi animi: pro favore indignatio-  
 nem, pro commiseratione iram & fremitum erat cerne-  
 re. Interrogatus an hæc ita retractaret? annuit, ac subscri-  
 psit, non cogitans nisi de illis medijs. nam festinationem  
 excusabamus furore populi, etsi ille lectionem postula-  
 bat. Vbi iam satis foeliciter populum pudore, reum in-  
 constantiæ nota maculassimus (Quod ut nos unice spe-  
 ctaueramus, ita facillimum fuerat, partim quod ipse to-  
 ties nil non magnifice promisisset, partim quod uulgi  
 nunquam de ullo alio expectatio similis fuisset) senten-  
 tia lata est in hunc modum: Bonis suis uteretur, frueretur,  
 amicis ad illum aditus esset, libera uteretur studiorum  
 & meditandi quiete, hæc ei custodia appellaretur, impen-  
 sas litis dissolueret, eas Domini Inquisitores intra cer-  
 tum tempus conscriptas pro æquo & bono traderent,  
 quos ipse præficeret rationibus suis. ij ipso securo cõfice-  
 rent pecunias: tunc bonos uiros, & præsertim Eboracen-  
 sem (qui ad hanc uocem, ut antè nihil non promittebat)  
 protensa etiam ad populum manu, inuenturos uiam, qua  
 suis rationibus ac rebus propius experiendis reddere-  
 tur, eatenus illam studiorum solitudinem qualiscunque  
 poenitentiarij carceris, honesta tamen mensa, habituram  
 nomen.

nomen. Audito sine, populus iterum ad commiserationem commotus, nostram æquitatem non commendabat solū, sed ad coelos usq; uehebat. Facta enim impensarum & detentionis eius mentione, nemo erat qui nō speraret sibi restituendum fore, ubi præstitæ essent impensæ. quod illi facile erat, homini opulento & pecunioso. Multi tum olfaciebant, quid ille dolus portenderet: qui indignabundi, se domum subducebant. & constabat, omnium uotum fuisse, ut fortiter tolerasset mortem, nosq; eius odio inuoluisset: quod & ipsum obfirmato animo præstituisse non ignorabamus, & facturū, nisi arte occurrissemus, operamq; dedissemus, ut inglorius aliquando apud alios spectatores ea pateretur, quibus non erat tutum apud tantos fautores eum affici.

*pe.* Expecto finem, si unquam aliās. *R.* Iam protasis fabulæ erat, quam oportebat magis illi quàm nobis esse luctuosam: quod tamen ut celaretur, in proximam deducto ciuitatem, ubi & propinquus rebus suis erat, & abundabat amicis, ualedicebamus: donec consopitis passim rumoribus, Louanium statim auocarem, tanquam non uacaret in Hollandiam redire, ad transigenda illa quæ promiserat Eboracensis. Adhuc ista tolerabat utcunq;. Cùm uerò Louaniū in monasterio uespillorum cōmuni cum duobus melancholicis carcere clauderetur, nec ferret stercore in quibus miseri tanquā scarabei uolutabātur: tum demum sentire coepit, & deplorare iniuriam illatam. Nondum tamen tempus erat idoneum, exēplo quod in ipsum cogitabatur edendo. nam nec Louaniū tutum hoc fuisset. Et tamen quotidie maturefcebat occasio. Intellexerat enim ex amicis, circūferri inter coniuratos nostros palinodiam, qua iactaretur abnegasse omnia asserta dogmata. hoc & illum cruciabat, & nobis nouæ inquisitionis dabat ansam. Erant inter nostros, quibus satis uictoriæ uidebatur, pedore & tenebris hominem claudi, donec uitæ miseria confe-

H *ctus,*

etus (cui non assueuerat) sua sponte lampada traderet,  
 nec destituebatur magnis rationibus hæc sententia: ue-  
 rum qui excutiebant penitius omnia, præsentibus tem-  
 poribus necessariū dicebant, ut captata opportunitate  
 loci, publicè puniretur. omnino enim ad maiestatem no-  
 stram pertinere putabant, illam Hollandorum cōmiser-  
 rationem affici aliqua ignominia, siquidem in omnes  
 animaduerti non poterat: quod tamen meruerant, si u-  
 num iugulum habuissent. Id cū placuisset, hoc quoq;  
 nomine maturandū censebant, ne quas semel effugera-  
 mus in Hollandia, in eas denuò relaberemur angustias.  
 Iam enim mussitabant plurimi non satis nobis propitia,  
 cū audissent illum iterum de fide respondisse: & clam  
 accepta charta, calamoq; nos omnes qui Haganis inter-  
 fueramus actionibus, accusare falsi, nisi sibi exhiberetur  
 cū sententia in se lata palinodia quoq; formula. Et hæc  
 iam habebat: qua conspecta, dii boni quæ unquam ita  
 infremuit belua, ut ille in nos? Minimum erat, clamare  
 falsarios, mendaces, proditores, plagarios nocturnos;  
 nunquam se illa cogitasse, nunquam subscripsisse. Quin  
 confirmabat tandem, quicquid aut apud populum do-  
 cuisset, aut defendisset in iudicio. Istiusmodi tumultus  
 non poterant esse taciti: subauscultabant studiosi, ebuc-  
 cinabant nō modò uespillones monachi, uerū etiam  
 cōmendabant passim inter mendicandū (quæ illis pro-  
 fessio est) improbissimi hominis cū pietatem, tum pa-  
 tientiam: adeoq; sibi confidebant, ut non erubescerent  
 apud nos deprecari de illo mitius & liberalius habēdo:  
 quos eū interrogassemus, num & ipsi istius Cyrces po-  
 cula bibissent: respondere ausi sunt, se certò scire, illū he-  
 reticum, quisquis esset, centuplo meliorem esse nobis.  
 Itaq; cū metueremus, ne re ad magistratū perlata, pro  
 iure eius regionis cogereur cum homine experiri lo-  
 co nō satis æquo; noctu abreptū in syluam Suniensem  
 cum abbate quodā esse iussimus. Accepit & ille libera-  
 liss.

tissimè, ut statim inde fuerit abstrahendus: tum quòd non erat fides seruanda hæretico, tum quòd æquū erat illum iam pati. Id cupiebamus fieri loco quidē celebri: sed ubi ille nec notus esset, nec causa haberet fautores. Deliberabatur apud Magistros, quis potissimum esset locus eligendus: quum alius repertus non est, quàm Berga Hannoniæ. Cogitabamus multa inesse illi consilio cōmoda, unum, quòd inferior ista Gallia nondum tantum luxit ueneni, quantum Hollandia & Flandria. alterum, quòd linguam senex Batauus ignoraret: nec esset, cum produceretur, causam suam probaturus spectatoribus. Nec cunctati, carcere statim arcis clausimus, simulato in uicinis alibi locis esse comprehensum, ubi pedore & fame utcumq; esset ad mortem deformatus (nam alioqui ad senilem rigorem quicquam adijcere erat difficile) nos tanquam ad rem nouam Louanio acciti, pertinacem & relapsum condemnauimus.

*Pe.* Quid ille ad hæc non uociferabatur de iniuria, do lo, & uir *Ru.* Adeò omittebat omnia, ut se magnum à nobis beneficiū accipere, sublati in altum manibus, iactaret. Quando enim, inquit, mendacio me apud populum Hollandiæ circumuenistis, quādo me fraude & furto (ut decuit fures) eduxistis, idq; contra ius patriæ (quo nō oportebat me in aliam prouinciā trahi ad cause dictionē, multo minus executionē) quando me sceleris & impietatis condēnastis, immortales ago supremo Patrētī gratias, quòd furdo, seni, et hæctenus perfidē clauso, tamen ut uobis hodie fraudes & scelera uestra exprobarē fecerit potestātē, ut cum gloria assertæ ueritatis hanc deformē caniciē, hasq; rugas iam similes factas latronibus & furibus (quando quem senectus fecerat reliquū, inclemētia uestra emacerastis sanguinem) nomini eius æterno consecrē. Vos quidem in Barbarica hac Gallia tanquā in spelunca me iugulatis: est tamē etiā in hoc populo aliquis, qui intelligat causam meā: nec refrixerint

isti quos in eo carbones, quando fama patrati à uobis la-  
 trocinij ad meos emanabit. Nec sefellit intricatissimū et  
 pertinacissimum hæreticum, in extrema morte uerissi-  
 mum uaticinium. Ecce enim prodeunti è cauerna, hinc  
 inter monachum Franciscanum, qui ei de more obstre-  
 pebat: isthinc inter carnificem, ad ipsum ostium occur-  
 rebat è sorore nepos, procurator rerum ipsius, & indi-  
 uiduus in Hollandia semper Achates, quē & hæredem  
 scripserat. Ad eum conuersus, nec salutauit, nec ample-  
 xus est: sed, Fili (inquit) uenit illa suprema hora, qua mi-  
 hi testatum facere datum est, eorum quæ isti in Hollan-  
 dia in me confinxerunt, nihil esse uerum. Quamobrem  
 ubi intellexi hanc nomini diuino fieri iniuriam, ut dice-  
 retur hanc diabolus possedisse animam (idq̃ metu mor-  
 tis) quæ Christo nunquā desijt dare testimonium: qui-  
 escere non potui, donec liceret acerba morte compro-  
 bare, quod uita & uerbo sum semper professus. Vide ue-  
 rò hosce pedores, admoue propius his stercorebus fa-  
 ciem: si tenebræ obstant, odor ipse se prodet. quis un-  
 quam latro fuit ita habitus? Nunc tu uade, hæc nuncia  
 amicis: atq̃ hanc tuæ hæreditatis amissionem tam for-  
 titer fer, quam ego uitæ. Habes ingenium, habes erudi-  
 tionē, quam scis me nunquā in te desijisse fouere, quan-  
 diu per istos licuit. maturescit & ætas, nunquam deerit  
 fortuna. in quo mihi minima cura est: utinam hospitaliola  
 illa cum modicis prouentibus, quibus unice studui, non  
 eripiantur pauperibus: sed erit spero fiscus clementior  
 istis, qui tamen nullo iure inuadet. Urgebant lictores,  
 & uidebatur etiam adolescenti periculum futurum ex  
 familiariori colloquio. Ecce, inquit, ego abeo: quanta  
 Dei clementia accidit, quod publica afficiar morte, ne  
 liceat mendacissimis hostibus meis etiam hanc reddi-  
 tam misericordia Dei constantiam onerare calumnijs.  
 quod omnino fecissent, si (quod ego semper metui) uel  
 uenenum potuissent, uel aquis aut carcere clam sus-  
 focassent.

focassent. Ita uerbum non amplius locutus, flaua morio  
 nis cuculla indutus, ut fugitiuus monachus & sacrile-  
 gus uideretur (nam etiam hoc tibi fingendum erat) ipse  
 se altis condidit flammis. In nunc profer, si quid habes,  
 quod in concilio Constantino pro conseruatione aui-  
 tae religionis constantius & fortius à patribus putes  
 factum. Machabæorum, & Babyloniorum puerorum  
 fortitudo ignauia est, si conferas. *Gen.* Cum damnato  
 quidem. *Ru.* Imò nobiscum, qui tam fortiter fidem de-  
 fendimus, ut nec regna, nec reges formidemus, quid  
 stas Petre? quid siles? dic quid ista placeant. *Pe.* Perij:  
 pater coelestis, uiuis & pateris? sed & tu quoque immola-  
 tus es pascha nostrum: & in nos fremuerunt gentes, sed  
 non tali perfidia. *Ru.* Audi cætera. *Pe.* Horreo & tre-  
 mo, non audio amplius: quenquam ista patrasse, & sur-  
 peruisse? *Ru.* Quid ni? & quidem totum quinquen-  
 nium. *Pe.* Heu, interim cessasti? *Ru.* Feci quod potui.  
*Pe.* Id uidetur, sed non quod debuisti. *Ru.* Quæ per le-  
 gatos gessi, etiam illa ad meum meritum pertinere arbi-  
 tror. *Pe.* Pertinent: quia communia sunt, & tuis auspi-  
 cijs confecta. *Ru.* Malo tamē ipsi aliquando explicent,  
 quot suffitus ediderim ex hæreticorū carnibus in Flan-  
 dria. *Pe.* Audiui esse tibi, qui etiam consules è tribunali  
 detractos reos ducat, nemine hiscente: qui uiros etiam  
 summo loco natos, & domi potentes; agat in exilium,  
 dominia ipsorum addicat fisco. *Ru.* Fortissimè certe, <sup>5. 119</sup>  
 nec quisquam fidelius fungitur suo munere. Solus ille  
 instar alati Bellerophontis per saxa per ignes uolitans,  
 armatam proprijs armis circumfert inquisitionē. Equo  
 enim prædonico, & sago militari instructus, nec nisi  
 uno comitatus famulo, qui illi fisci & secretarij & licito-  
 ris munus obit, nec noctu, nec interdiu, nec tempestate,  
 nec sereno abhorret à periculis. Crede mihi, ueterum  
 frustra laudantur fortia facta: iste in celebri pago audi-  
 tis musicis modulationibus, quæ speciem habebant Sa-

xonicarū cantionū, factō in cauponā impetu, ē frequen-  
 tissimo symposio adolescentē, qui potuisset duobus es-  
 se par, si nō defuisset ad defensionē animus, non timuit  
 detrahēre secū in uincula. Idē cū duceret quendā, qui  
 se intractabilē prębuerat in dedendo, nō ferens suam ui-  
 lesare autoritatē, ferreum malleū quo equites hostium  
 galeas perfringunt, in caput hominis uincti interlit, pa-  
 rumq; abfuit quin occideret. *Pe.* Sacerdos? *Ru.* In causa  
 pietatis nō grauā ordo. *Pe.* Quid si occidisset? *Ru.* Lau-  
 datus fuisset zelus; & fuerūt nostri ordinis monachi, qui  
 magistratibus suam obtulerūt operā, si deessent carnifi-  
 ces. Nemo tamē huic similis repertus est, qui quod pro-  
 fitetur, mauit reipsa pręstare, priusquā iactitet. Quem,  
 si ad cęterorū ignauiam cōferas, fulmē aliquod dixeris.  
 Nō tam fortiter in Frisia aliq; rem gesserūt, cū cauda uul-  
 pina grauiā delicta detergerēt, planeq; operā luderent,  
 adeō ut uix potuerimus magnitudinē impensarū excu-  
 sare apud reginā. *Pe.* Displicuit ergo tantopere, contra  
 famā illius regionis, tam multos ibi inueniri inno cętes?  
*Ru.* Non innocētia reos absoluit, sed sēcordia Inquisito-  
 rū, quibus magis cordi fuit de bono uino sollicitos esse,  
 quā in hęreticos inquirere. Vt ut est, nemo unquā tam  
 innocēs fuit, quē non æquū fuerit mulctari sumptibus li-  
 tis. In Gelria utcunq; tolerabile fuit, Cōsulem primarię  
 ciuitatis infamia notari, spectaculo exponere, nec non  
 graui pecuniā emungere. Quę in paganos parochos  
 subinde petulāter garrientes in diuorū statuas, arma, ga-  
 leas & equos Georgianos, edita sunt exēpla, leuiā fue-  
 rūt, ut meruerat illorū futilitas: nēpe ut in gratiā recepti,  
 si quid reposuissent in senectutē, id cōsumerēt Louanij  
 inter baccalureos nostros: quos tamen legati nostri æ-  
 quo dissimulātius tractauerūt, ut mihi nō minima fuerit  
 suspicio intercessisse corruptelas, & munera. Somnius  
 populi, quā meā, gratiā sæpe maluit inire: nec frustra-  
 ta est eum præcipua lenitatis & humanitatis laus, quē &  
 mihi

mihi prætulerūt, dicentes facundū & elegantē hereticorum  
 oppugnatorē, cōtrā me balbū et agreste portentū,  
 alij loco eius missi stupidiores reperti sunt, quā ut po-  
 tuerint exequi q̄d susceperant. nōnulli temeritate facie  
 bāt irritos & odiosos conatus suos: qui in me inciderūt,  
 nunquā impune sunt dimissi. Etiā grāmaticis Archytæ  
 crepītaculo loquacioribus, uno sæpe uerbo silentiū im-  
 posuimus. Erant inter eos nō parui nominis quidā, præ-  
 fertim apud uulgus, cui passim in ore erat, si ad disputa-  
 tionē ueniret, fore ut ueluti lupus prior uidisset, subitō  
 obmutesceremus. uerū horū alij ante explicata, nedū  
 collata signa, turpissimē fugerunt: alios inuita recātatio-  
 ne etiā ad infantiā redegimus, si modō nō inerat satis in-  
 fantiæ rabido hominū generi. *Gr.* Atqui illi rabidi, quos  
 tu nūc tam despectim nominas, iam pridē pro uobis in-  
 pugnā prodierūt: nec est quisquā qui isto tempore tam  
 fortiter dimicarit, quā Embriēsis ille regulus. et si nō  
 aliter post uos & ipse unico cōgressu cōsumptus iacuit,  
 quā uiperæ primo coitu et partu. Credidit miserimus  
 homo, hanc litē, quæ tam multos detinuit totis qua-  
 draginta annis, ex fabulis Aesopi definiri potuisse: non  
 secus atque circulatorum extremum præstigarum sua-  
 rum actum missis in theatrum simili populō ridicu-  
 lum & iucundum faciunt. *Pe.* Habet ille quod meruit,  
 pessimē feriatum homo: qui non animaduertit, diu ab  
 ipsis ducibus deserta iacere signa, si modō uerum mihi  
 dicunt, quos hæc transeuntes, & in terris malē tracta-  
 tos, meo more interpello. Ait enim admodum pridem  
 quidam, adeo omnes magistratus passim abhorrere ab-  
 istiusmodi iudicijs, ut ipse, si aduocati & procurato-  
 res suum fecissent officium, facile fuisset euasurus. Esse  
 enim multos qui nullo non loco clament, irrogari sup-  
 plicia, aut decerni exilia in eos nō posse, qui in reip. tran-  
 quillitatē nihil deliquerint, nec legibus damnentur: præ-  
 fertim uerō inquisitissimē, nec ullius fori forma opprimi,  
 qui



qui non sint uocati, non auditi, non conuicti: qualium tamen multorum liberis & uxoribus eripiantur patrimonium, ita ut, qui sæpe honestissimo loco sint nati, redigantur ad mendicitatem, & pendeant pro foribus frustra commiserentium ciuium. *Ru.* Embricensis missa ridicula falce in nostram messem, audacia sua committebat in Cæsaris decreta: quem & nos punissemus, nisi in aliena fuisset ditio. nunc prestitit dissimulare: & offu-la etiam confirmare, ne tantam scholam à religione catholica auerteret. quod haud dubiè pro illius profelsionis rabie erat facturum, si improbassemus factum. Quòd ad aduocatorum clamores attinet. Spero non clamabunt posthac, nec clamarunt etiam hæcenus nobis audientibus. imò criminale est, quisquis hæretici miseretur, nedum in iudicio causam tuetur. *Pe.* Hoc nullæ unquam gentes prohibuerunt. *Ru.* Quid differunt ab impijs gentibus impijssimi leguleij, qui his turbis in populo excitandis, inopiæ suæ quærunt causas, quibus omnia tribunalia à multis annis occupata fuerunt? Sed nos rebus nostris pridè alio stratagemate succurrimus. *Pe.* Quò tandem obsecro? nam non dubito, quin ingeniosum sit. *Ru.* Adactis omnibus nostræ Academiæ studiosis in uerba Romani Pontificis, quo modo nunc necesse est omnibus è Germania uenientibus abiurare, quod cum ipso lacte imbiberunt. *Pe.* Ingeniosissimum profectò consilium. quò non dubium est, quin statim is locus ita abundabit auditoribus, ut piscibus astra. Cõcurrent enim ex remotissimis mundi angulis ad suauissimam escam, ut discant sub tam celebratis magistris noua rudimenta. *Ge.* Dicit Petre, si quis Louanio ad te accedat, iam dudum ita spectari Louaniensia collegia, ut campos ubi Troia fuit. Imò, nisi breui euigilent magistratus, ciues, Iurisconsulti & Medici, ut intelligant sua interesse, ne locus in orbe Christiano celeberrimus pro peregrinis auditoribus alat porcos & oues in plateis,  
nil

nil aliud cōspicietur, quàm pro cultu deformis uastitas. Hoc enim studio habēt, ut expullis cæteris disciplinis, earumq; professoribus, ipsi soli instar canum stertant in præsepibus: unde tamē pullos sui simillimos excludāt, ad scholarum gubernationes: postquam omnes pastores tenent uel ui uel deditiōne occupatos, & magistratus uident quibusdam scholis non pœnitenda decreuisse stipendia. Quamobrem & Philippo Regi, regum nostræ tempestatis liberalissimo, ad ornandā hanc Academiā aliquot annuis millibus propenso persuadere conati sunt, ne posthac cuiquam ad dignitates esset aditus, quem non titulo commendasset Louanium. Et imponere posse uisi sunt Principi sanctissimo, existimanti hoc spectaturum ad amplificationem urbis: & profuturum ad cōseruationem tum disciplinarum, tum linguarum: nec olfacienti ita fore, ut quidquid esset eruditōrum hominum, per omnia tribunalia teneretur Romano Pontifici deuinctum. *Pe.* Non improbarim tamen, temerarias & ociosas peregrinationes adolescentum coerceri: quos malle domi uigilantibus & incorruptis censoribus probari, quàm ex Italia & Gallia consumptis pecunijs, & productis annis (ut mihi narrant) redire cum solenni Elogio: Accipiamus pecuniam, & mittamus alinum in Germaniam. *Ge.* Rectè dicis: sed istos aliæ lachrymæ cruciauerunt. Viderant à Rege lectionem decretorum magno stipendio commissam homini sine titulis: trepidabaturq; ne, nisi ille studio contemplatiuæ quietis abstinuisset, res in exemplum abiisset, tamq; lauta Magisteria Nosteria iacuissent contempta. Nam hoc non nego, potuisse ijs qui studio peregrinarum linguarum, aut paupertate fuissent aliquò abducti, consuli, si reuersi obtulissent se Louaniensibus Censoribus, manente honore quem bene nauatæ operæ exteri professores contulissent, aut Mæcenates donassent. *Pe.* Absoluat ipse tandem.

*Ru.* Gestio: sed nequeo meminisse cuiusdam ardui facti-  
 noris, quod sub ipsum extremum diem uelut colopho-  
 nem omnibus reliquis factis meis adieceram. *Pe.* Sta-  
 tueras ergo in Prytaneo conuiescere? *Ru.* Minimè.  
 scriptum enim est, Qui certauerit usq; ad finem, hic sal-  
 uus erit. *Ge.* Ita uidetur. *Pe.* Non meministi tam recen-  
 tium? ego subiiciam aliquid. iam dudum recolligo, cum  
 titulos enarrares tuos, non fecisse te mentionem sacer-  
 dotij. *Ru.* Prodis tandè nimis piscatoriam ruditatem  
 tuam. *Pe.* Quid ni, apud nautam Enchusanum. quid re-  
 spondes? *Ru.* Sacerdotis nomen uulgare est, & multis  
 commune: præterea doctoratus in hypothesi habet sa-  
 cerdotium. Certè nunc demum apparet te sacerdotem  
 non fuisse, quod & antè suspicatus sum. *Pe.* Profectò  
 non qualem tu exigis. Nobis nunquam uulgare fuit sa-  
 cerdotium: nec affectauit quisquam, quod competebat  
 uni sacerdoti secundum ordinem Melchisedech, qui se-  
 mel satisfecit, & sacrificauit semetipsum pro nobis, non  
 intra templi uelum, & sancta sanctorum: nec expiatio-  
 nem præstitit unius anni, ut Aaron: sed semel inunda-  
 uit campos totius peccati, ut pro spinis nascerentur fra-  
 grantes odores patri cœlesti. Cuius sacrificij nos nun-  
 quam ausi sumus fieri simij, ne pro Christo idolum pro-  
 poneremus gentibus, quas ab idolorum seruitute sata-  
 gebamus eximere. Demus uerò, esse aliquid in Chri-  
 stianorum republica, quod peculiariter institutum sit  
 ad placandum Deum, aliud quàm communes preces  
 piorum in Ecclesia: cur uos ordinem inuertitis? non ne  
 oportebat primùm abundare bona doctrina, & scientia  
 scripturarum, antequam ad propitiationem censeretur  
 quisquã idoneus? Ergo primùm oportebat esse docto-  
 rem, deinde sacerdotè: & à sacerdotio repellì, quisquis  
 doctor non esset. *Ru.* Non intelligis constitutiones pa-  
 trum, & decreta Pontificũ. *Pe.* Nec illi mea, ut apparet.  
*Ru.* Vt olim in populo Israëlitico ordines sacerdotũ mini-  
 strorum

strorum erant distincti, ut alij essent cantores, alij tubficines, alij arcam gestarent: ita nunc gregariæ dignitatis sacrifici sunt, qui istiusmodi munera cantandi, concionandi, aspergendi, consecrandi, & odorificandi obeunt, dum nos ad intimas scripturas uigilamus, ut arma eudamus aduersus hereticos. *Rn.* Pulchrè resuscitatis Iudaismum, sed obsecro, nõ concionamini: non docetis populum?

*Rn.* Sunt inter nos alijs alij facundiores. *Ge.* Ut inter asinos marinos. *Rn.* Hi subinde sumpta alacritate, ut totius facultatis nostræ edant specimen, instructi que reuerendo apparatu. (*Ge.* Ut si mulæ essent pariturae.)

*Rn.* conscendunt suggestum, galero purpureo lucidi, quem tota concione inter tot CHRISTOS & IESVS, non nisi uno ungue attingunt, ut ipse gestus commendet sermonis mysteria. Suggestum ornant deaurata epistromata, ne uulgi existimet his inesse quicquam trivialitatis, ut in concionibus parochorum & monachorum mendicantium. Ad eundem modum etiam Abbates missificat, aureum, argenteum, aut eburneum tenente pedum caduceatore, abludente calicem, & transferente sacrum librum sacrificio ministro. nam præsul stat capite aperto, manibus chirothecatis, digitis omnibus gemmatis, ut tanto maior habeatur ueneratio ipsi mysterio. *Pe.* Tali ueneratione solent coruos & miluios tractare, qui placidas columbas pascunt nuda manu. Ades dum Paule frater, cur non sic obstupescimus Neronem? *Rn.* Quid ais ad ista? rides? *Pe.* Minime. *Rn.* Alioqui esset contra Magisterij maiestatem, si obiremus tam uilia uulgariter. nunc docemus docentes, hoc est præscribimus, quid & quomodo sit docendum. *Pe.* Atqui ego putabam certam rationem à Christo esse relictam, quæ sufficeret ad doctrinam salutis, de qua ipse legislator noster: Gaudeo, inquit, pater cœlestis, quod subtraxeris ista sapientibus huius mundi, & reuelaueris paruulis istis, Item: Lex Domini sapientiam

præstās paruulus. Aut si quid desiderabatur explicatio-  
nis, in hoc spiritus missus est fratribus, præcipue uerò  
Paulus frater accessit, cui uas electionis elogium fuit.

*Rn.* Fortasse tu indigniſti isto pædagogo, qui deci-  
mo quarto post acceptū spiritum anno adhuc: sed præ-  
stat motos componere fluctus. *Pe.* Intellego, nec pu-  
det. Sed uos qui tam parum ad ueſtrum officium perti-  
nere putatis concionari, quid tam superbe præſcripſi-  
ſtis in Tridētino Concilio episcopis, ut ipſi cōcionaren-  
tur? *Rn.* Nimis memor es bone piſcator, & hic ſolum  
uales ingenio. poterāt abſolui per diſpenſationem: nec  
abolebantur hoc decreto Pontificum conſtitutiones,  
quæ illos abſoluunt, quoties non ſunt idonei. Quid fa-  
ceremus in tot hominum calumnijs? infarciendus erat  
faucibus aliquis bolus. Quod ad nos attinet, plus eſt  
præſcribere docenda, quàm docere: ſicut & uobis Chri-  
ſtus dignior fuit. *Pe.* Ha ha he, hic igitur rem acu tetigi-  
ſtis, ut Magiſtri Noſtri Chriſto ſint æquales, minorum  
gentium miſſificatores habeantur pro apoſtolis. *Rn.*  
Quid tu ergo clamas? ut qui nunquam ad doctoratum  
peruenerunt, proteruiant docendo? nec pendeāt ab au-  
toritate ſuperiorum? *Pe.* Pendeāt à Chriſto, pendeant:  
unde illi pependerunt, de quibus dictum eſt: Et erant  
omnes docibiles à Deo. *Rn.* Hæc uox hæreticorum  
eſt: hinc urgent, ut etiam populus ſcripturas tractet, ut  
impromoti cenſuram dogmatum ſibi uendicent. quod  
nos olfacientes, lectione quidem non omnium Biblio-  
rum interdiximus, ne ſæuere in ipſa eloquiâ Dei uidere  
mur, ſed reuera tamen omnia omnibus è manibus excu-  
tere cupiuiſimus. *Pe.* Non ne ſcriptum eſt: Verbo meo  
neq; addes, neq; minues? & patribus familias præſcri-  
ptum eſt, Docebis ea filios tuos, & filias tuas, & ſeruos  
tuos, & ancillas tuas: & ſcribes ea in ſimbrijs ueſtimen-  
torum tuorum, & in poſtibus domus tuæ. Vides quan-  
tum doctoratum exigat à patre familias? Quàm nolit à  
paucos

paucorum tyrannide præfocari, quæ iubet in postibus exponi ad lectionem præter euntium: Hæc non est illa ( ut uides ) intra aliquot scholarum parietes in tenebris dimicans Theologia, sed illa quæ sapientiã præstat paruulis ( ut dixi ) de qua scriptum est: State super uias, & uide te semitas antiquas, & ambulate in eis. *Ru.* Non ne & illud legisti, quod est apud Esdram: Priora quæ scripsisti, in palam pone, legant digni & indigni: nouissimos autem septuaginta conseruabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo. In his enim est uena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. & sic feci, inquit propheta. Item: Scribe ergo omnia in libro isto, quæ uidisti, & pone ea in loco abscondito: & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis capere posse, & seruari secreta hæc. Itē: Hæc in palam facies uerba, & hæc abscondes. *Pe.* Præclare quidem omnia, ut magistri nostri ignorantia sua incubent scripturis, sicut putridis ouis, ut lux Euangelica tenebris obruatur, sicut Atticorum Eleusinia. Ita ne interpretamini prophetas: *Ru.* Ita quidem: qui tu? *Pe.* Ego scio populum nostrum septuaginta illis annis non abstinuisse à contagio Ethnicarum ceremoniarum: id quod fati apparet in repudiatis uxoribus alieni sanguinis. Constat præterea, in dissipatione populi genealogias fuisse confusas & neglectas, legem uenisse in ignorationem, nec conseruatos fuisse ipsos libros in captiuitatis solitudine, qua non licebat conuenire. Igitur ut hæc omnia repararentur, spiritus euocauit prophetam, ut collapsa restitueret, ignorata diceret: quorum quædam statim proponerentur populo, quædam discuterentur prius cum senioribus, qui ante migrationem nati poterant adhuc multorum meminisse: ut prius conueniret in doctrina, nec dissensio pareret offendiculum: deinde doceretur populus. Quid hinc colligis *M. N.* nisi quod ueritas nunquam ita iacuerit obruta, ut non extiterint multa seminaria, quibus extir-

parentur, aut saltem oppugnarentur errores. Alterum est, quod uera doctrina, non hominum autoritate, sed spiritu nititur, qui in conuentibus cōsulitur, donec constituta sententia, itur in messem Domini. Quid enim aliud est quod sequitur? Si enim inueni (inquit) apud te gratiam, immitte in me spiritum sanctum, & scribam omne quod in seculo factum est, ab initio quæ erant in lege tua scripta, ut possint homines inuenire semitam, & qui uoluerint uiuere, in nouissimis uiuant. Vides cur quædam recondat, unde deperdita sarciat? quem inuocet? quo duce legem amissam quærat? quàm nihil suæ temeritatis interponat aut admisceat, quomodo postliminio restitutam legem non propriæ personæ tyrannide obtrudat populo, sed seniores accersat testes, longè aliter quàm uos qui plena luce pugnatu aduersus triumphans euangelium, spiritum Dei repudiatis, populo inuidetis scientiam, ut soli sapere uideamini. Hic scilicet locum habet illa arx uobis erecta à Diuo Augustino: Qui sciam esse hoc Euangelium, si me non docuerit ecclesiarum lumenta & saxa loquentur Augustine citius, si scire cupis, quàm nescias. Hinc scilicet sequitur, scripturam pendere à patribus, non patres à scripturis. Vach progenies uiperarum, nunquid Christus mortuus est pro Magistris N. an uerò pro omnibus? *Ru.* Quis negat, quin pro omnibus? *Pe.* Ergo & omnes uocauit. *Ru.* Vocauit, sed non eodem gradu. *Pe.* Eodem gradu? ut te dii perdant. & se impendit, nō ut iustificarentur in alio, sed in ipso. quid uis? *Ru.* Ut quoquo modo transeam, inueniā alios, quibus cum mihi magis conueniat quàm tecum. *Pe.* Expecta. Cùm dicitur, Omnis spiritus laudet Dominum, num Magistrorum N. spiritū intelligit, an omnium? *Ru.* Omnium. *Pe.* Num tu laudare quenquā soles, quem non nouisti? *Ru.* Non soleo. *Pe.* Nouisse igitur Deum oportet, qui sit laudaturus. *Ru.* Ita, *Pe.* Igitur qui salui esse cogitant, per Christū id aggre-

grediuntur? *Ru.* Dabo etiã hoc tibi: etiã si possem con-  
tradocere, aut saltẽ distinguerẽ. *Pe.* Putas igit̃ quenquã  
tam esse insanũ, qui speret salutem, nisi obediat Euange-  
lio Christi, & uoluntati Dei? *Ru.* Non. *Pe.* An quisquã  
obediet præcepto quod nõ nouit? *Ru.* Non. *Pe.* Scire  
igitur decet omnem hominẽ Christianũ scripturas, ut  
ad eas uitam suam accõmodet, & obediẽdo saluus fiat?  
*Ru.* Non assueui illi generi interrogandi, quo in nassam  
pelliciuntur etiã acutissimi disputatores, quũ minus si-  
bi cauent in assentiendo. tolerabo tamẽ in te, quoniam  
ita solent indocti disputare. Est quidẽ ita ut dicis, debe-  
re populum non ignorare quid agat: sed eatenus, ut ta-  
men omnia referat ad iudicium & censuram sacerdo-  
tũ, illi ad Doctores M.N. Nec necesse est usq; ad eõ an-  
xiẽ & accuratẽ à plebe uestigari omnia: sufficit genera-  
lia scire; quod sit Deus, quod obtẽperandũ sit magistra-  
tibus Ecclesiẽ tanquam ipsi Deo, qui semper excubent  
pro subditis, quiq; assidue cum Deo colloquãtur: quod  
sacerdotibus oporteat dare decimas: quod cõtra Euan-  
gelium sit, quenquã esse saturũ quandiu esuriant fratres  
mendicantes: quod sacerdotũ ocium sit sustentandũ, ut  
illis uacet precibus & indulgentijs sarcire quod popu-  
lus delinquit. Cætera mysteria non pertinent ad Lai-  
cos, à quibus etiã ueteres ethnici prohibuerunt uul-  
gus. *Ge.* Id enim expediebat, ne innotescerent præ-  
stigiã sacerdotum. *Ru.* Populo sufficit bene agere: in  
quo si delinquatur, confessio fit ad presbyterum, qui  
expiet: multa etiã peccata abluuntur aqua lustra-  
ri in quotidianis sacrificijs. *Pe.* Soletis ne & uos con-  
secrare, ac sacrificare? *Ru.* Summis festis, cum proce-  
res & primates conueniunt: aliã non uacat. *Pe.* Et  
tu ergo? *Ru.* Et ego, quid nĩ? *Pe.* uideris igitur mi-  
hi ad sacerdotium, quod tantopere commendas, ac-  
cessisse ut Iudas ad apostolatũ nostrum, & Simon  
magus ad Euangelium. *Ruard.* Quis sic? *Pe.* Non ne  
dicia-



dicitis præcipuam substantiam missæ esse in his quinque  
 uerbis: Hoc est enim corpus meum? *Ru.* Sequar te rur-  
 sus interrogantem, etsi inuitus. Dicimus, *Pe.* Quid dici-  
 tis? *Ru.* Assentior tibi quæ uis, quid exigis amplius?

*Pe.* Dic, ut etiam ex te audiam quæ ex alijs narrata au-  
 diui. *Ru.* Hoc est enim corpus meum: quid nunc? *Pe.*  
 Vides, qui ne præcipuum quidem uerbum sonare pos-  
 sis? Quid igitur? quam ludificasti sacrificiū, in quo nun-  
 quam cōsecrasti? o sacerdotē. *Ru.* Ne ride o bone, non-  
 dum habes quod uolebas: sacerdotem non lingua fa-  
 cit, sed ordo. Imbecillitas mea fuit, ut caninam literam  
 nunquam potuerim sonare. *Ge.* At illa toties ingredi-  
 tur nomen tuum, ut ex tribus canibus aut uno Cerbero  
 uideri possis conflatus. cur non enixus es, ut tam sua-  
 uem parentum tuorum sonum redderes? *Ru.* Ornari  
 res ipsa negat, cōtenta doceri: mēs semper bona adfuit.  
*Pe.* At in Leuitico à sacris ministerijs arcebat, qui ullius  
 membri uitium haberet: & episcopus, ut audio, cogit ini-  
 tiandos iurare, se integros & sanos esse. alioqui si uno di-  
 gito breuior sit manus, aut uno articulo digitus, dispen-  
 satione sarcitur mensura. Tu puto saltē à pontifice rede-  
 misti linguæ detrimentū, ut cū nec cōsecrare posses,  
 nec concionari, tamē in utrunq; recipereris ordinē? *Ru.*  
 Pensauit hanc exiguam labeculam multis alijs præclaris  
 dotibus. *Pe.* Atqui hæc una labecula distinguit canes  
 ab hominibus. quid est homo, si non loquatur? *Ru.*  
 Animal rationale. *Pe.* Vnde sciemus, si nusquā se pro-  
 dat? *Ru.* De potentia intelliguntur uerba, nō de actu.

*Pe.* Quam somnias potentiam semper irritam, & quæ  
 non alia causa non consequitur actum, nisi quod nō sit  
 idonea? Paulus frater meus dona distinguit: cur nō tuo  
 contentus, abstinuisti ab aliena messe? Certē quidquid  
 eras, nec sacerdos, nec doctor esse poteras, qui etiam ca-  
 nes non negas te facundiores. *Ru.* Canes nihil aliud  
 sonant. *Pe.* Tu ne hoc quidem: sine quo cū non per-  
 agatur

agatur mysteriū, debebas à sacerdotio abstinuisse. *Ru.*  
 Ad operandum sacris, aut concionandum, ipse quidem  
 non admodum expeditus fuit: quibus tamen ego artem  
 præmonstravi, hi foelicissimè sunt in utroque uersati ge-  
 nere, uiri per uniuersam Europam disertissimi & pijs-  
 simi, qui & ipsi hodie me maiora cudunt, & principibus  
 sunt multò gratissimi. Audies breui, quem apparatus  
 instruant aduersus hereticos tyrones mei: dices nullum  
 unquam Demetrium fuisse in fabricandis omne genus  
 armis & machinis tam ingeniosum. Risum mouerint  
 illa uetusta, balistæ, catapultæ, arietes, uineæ, plutei,  
 & nostro tempore bombardæ: hic tota panoplia pro-  
 dit, terribilior non modò ad evertendos funditus hæ-  
 reticos, uerumetiam uniuersum genus humanum, si  
 uellet, quam olim Pandoræ pixis. *Pe.* Ergo tu mihi  
 instar cotis uideris, quæ cum cultros acuit, ipsa manet  
 obtusissima. *Ru.* Ita uidetur, & multi dicere solent. *Pe.*  
 Salue silex durissima, quæ tam multos exacuisti, quam  
 multos accedit scintilla ex te excussa. Salue lapis sanctis-  
 sime. si nunc hic Iupiter regnaret, quem iurauerunt olim  
 lapidem, quanto pere sibi metueret, ne ab hoste tot ty-  
 rocinijs instructo deiceretur cœlo, ut ipse dicitur de-  
 iecisse patrem suum. *Ru.* Videris mihi in cœlo Ethni-  
 cus factus. *Pe.* Quid mirum, cum & tu ex tot mira-  
 culis in silicem desinas. quid si te hic defodiamus pro  
 termino, ut sciant posthac posteritui, quousque sint  
 progressuri in cœlum? *Ru.* Velim quiduis esse, si non  
 essent me aliquando permerdaturi Lutheranorum ca-  
 nes. *Pe.* Abluent te & detergent illæ sacræ uirginès,  
 quæ tuum altare, tuum limen, tuum puluinum solent  
 conspergere floribus, quibus tu. *Ru.* Tace: ego nec  
 mulierem, nec uirginem unquam attigi: & iam dudum  
 dixi, quæ solitus sim aduersus eiusmodi incendia dare  
 alijs remedia. *Pe.* Nec osculum igitur pacis dedisti tam  
 suauibus & roseis labellis? *Ru.* Nunquam attigi dico,

*Pe.* Ne peiera, nam sunt qui te aliquando obstetricis loco fuisse dixerunt. *Ru.* Ad eò nihil tutum est ab obstetricatorum linguis: ut quæ ego nunquam ad cuiusquam aures emanasse speravi, ea ad portas cœli audiam? Heu me miserum, hoc maculat totius mihi uitæ puritatem. Sed quis hoc furcifer huc attulit? & quomodo gestum dixit? *Pe.* Dic tu, ego auscultabo, num conueniat inter uos. *Ru.* Eramus in cymba paucissimi uectores, cum una muliercula, quæ mihi (ut sedebat) adhuc uirgo uidebatur, ea, quum aliquandiu in naui (ut sit) reclino capite dormitasset, subito experrecta: Viri, inquit, accurrite, porrigite manus, submittite humeros, hæc hora mihi extrema est, accurrebant alij, quibus uidebatur nouum non esse. ego me condebam. quum quidam: Aut, inquit, tu quoque uacca exurge, aut ego te præcipitem dabo. quid facerem? parui metu, mulier porrigit manum, & genu: Hanc (inquit) etiam si ego reluctet, stringe, illud (genu significans) modo distine, modo molliter succussando remitte, spero breuem hunc fore paroxysmum. Ego adhuc nihil intelligebam, nam socij, cum illam respiciebant, miserabatur: cum me, ridebant, Nec fallebat eos ipsorum expectatio, qui non ignorabāt, fore ut & ego non minus quam scœmina consternerer. Paululum igitur ita faciētibus, ecce auditus uagitus est (ut sit uerbo uenia) nescio quo loco. Quid quæris amplius? iacuit infans, exceperunt socij: illa (ut erat ægerri- ma) inuoluit peplis, donec ad proximas uillas exponeremur. Dij talem terris auertite pestem: ego inde prodire infantulos putassem? *Pe.* Vnde tu? non legisti, Vnde flumina exeunt, illuc reuertuntur? *Ru.* Mater mea mihi persuaserat, apud nos è proximis arundinetis dari mulieribus. Sed esse aliter ego magno malo meæ conscientia postea sensi, qui ab eo die nunquam carui nescio quo pruritu, nec æquis oculis aspexi famulas meas. *Pe.* At D, Albertus Magnus dicitur hoc aliquando ex professo fecisse.

fecisse. *Ru.* Quid non audent monachi: qui etiam in uirgine matre peccatum originale inuenerunt. *Pe.* Quot admouistis manus operis? *Ru.* Tres. *Pe.* Numero profecto boni ominis. sic tres magi salutarunt Mariam puerperam. *Ru.* Hostibus meis istud omen posthac. ego solus emunctus sum omni pecunia: nec potui redimere, ubi nauim appulisset uillæ, quin fierem compater hominis quem nunquam uidi. Pertrahebant me in diuersorium palustres mulierculæ bibacissimæ, uocatus sacrificus æque sobrius. nam ad sociorum nomē intremisco: quos nautas fuisse puto, & fortasse machinatores totius spectaculi. adeo noscitabant mulierculam, cauponam, sacrificū, & reliquū uulgus. Nam omnes certatim pascebantur tanti compatris largitate, suffundentibus frigidam ubiq; illis obstetricandi collegis, ut eos dii perdant. nunquā nudior, nec sordidior redij domū. Quære aliud: nam tædet ista narrare. *Pe.* Hoc illud est, ut audio, arduū facinus, quod (ut dicebas) reliquis omnibus adiecti loco colophonis. *Ru.* Recte mones, ut hactenus soles, nihil minus. nunc demum redeo cū memoria in gratiam. Audies nūc, audies, in quo iacēt ultimæ meę uires consumptæ. Vtinā per lachrymas liceat eloqui. Audisti tumultū Anabaptisticū, olim exortū Amsterodami, urbe maritima Hollandiæ? *Pe.* Audiui, & dolui. *Ru.* Merito, hoc malū postea nunquā eam urbē deseruit: (*Pe.* Sic te audio dicere.) *Ru.* quin primores quosq; haberit fautores, & inter eos qui primo loco rempub. administrabāt, nominibus parco. *Ge.* Quid hic parcis: ubi sine te omnia sciunt. Bruxelle pepercisse poteras, quū Prætorē, & cū eo optimos quosq; clam deferres mēdacio, homo stupidissimus, qui ante causam te obtulisti choragū tam infamis tragediæ. *Ru.* Quod feci, feci pro zelo. quid ad te? *Ge.* Quod successit, successit iusto iudicio, & Regis perspicacitate. hoc ad te, & ad fratres tuos: sed nō tanto gaudio, quāto Angelū circūuenistis. *Ru.* Nemo nega

bit, indignisse eam urbem remedio uel durissimo. *Ge.*  
 Nemo fatebitur, nisi eam urbē esse incorruptissimam,  
 qui non habeat uestrū ingenium. *Ru.* Tu ergo falsum  
 argues? quod duæ agræ mulieres sacræ Eucharistiæ  
 attestations extremi temporis articulo, cū morituræ  
 uiderentur. (*Gen.* Verē uiderentur, quæ nunquam  
 ægrotarunt) *Ru.* testamento reliquerūt sibi esse cōper-  
 tum: quod duo septem uiri subscripserunt: notarius pu-  
 blicus ratum fecit: Primarius Consul fieri iussit. *Ge.*  
 Quare ex Senatoribus Hollandiæ, quā uera ista fue-  
 rint: imō ex ipsis fabulæ actoribus, Consule, notario &  
 mulierculis adhuc uiuis: quos qua arte tuus ille confor-  
 deratus Florentius Edamus primarius Emporij pastor,  
 protruserit in scenam, in Hollandiā nemo ignorat. Tu  
 certē magno literarum falce nomina (si dñs placet) A-  
 nabaptistarum Amsterdamsium detulisti Bruxellæ,  
 primocq; posuisti loco Prætorem. *Ru.* Ita Pastor ad me  
 perscripserat. *Gen.* Quis subscripserat, præter unum  
 consulem? eumq; nimis anxium religionis, seductum  
 ab animæ suæ custode. Sed uos sperabatis, ut primo  
 quoq; iudicio traherentur uincti, quos oderatis: præ-  
 cipue uerò prætor. in hoc tu currebas, & tanquam ad  
 metam coronandus cæcus ruebas in obuios quosque,  
 non perspiciens causæ catastrophē. *Pe.* Quid audio?  
 non est euulsa tanta trabs in oculis uestris? *Ru.* Non  
 uideo quid dicas. *Ge.* Non uident filices: sed an sit op-  
 pressus ille aduersarij agminis dux antesignanus, Præ-  
 tor: hoc est quod quærit. *Ru.* Heu miseros, quotquot  
 illam telam orsi sunt. homo nimis callidus est, & Pa-  
 latinis amicitijs fultus adhuc se extricauit: nostros ue-  
 rò inuoluit, quos etiamnum detinent carceres & pedo-  
 res, fortasse perituros. Nec enim pessimo caret omine,  
 quod cū Consul honestis literis accitus iuberetur per-  
 mittere se custodiæ, pastor interim publicè ē templo  
 extractus sit: statimq; in nauiculam à licitoribus con-  
 ditus,

ditus, nunquam permissus sit domi ualedicere suis. *Cecidit corona capitis nostri. Gen.* Absolue: uæ nobis, quia peccauimus. *Ru.* Ita mitius agitur cū homine prophano & mercatore, quàm cum licentiato Sacrosanctę Theologiæ, Inquisitore hæreticę prauitatis uigilantissimo, Pastore tanti populi. (*Ge.* Latrone tam sancti ouilis.) *Ru.* Cum uiro inquam tantæ sanctimonię: quem Edamo ciuitate euocatū, arcem in arce Hollandiæ collocaueramus, exploratorem omnium quæ agerentur, nam magistratum habebat utcunq; addictum sibi. *Ge.* Mirè sanctum uirum, qui Edami in patria sua docens populum, per te cōsilium dedit Cæsari, ut hæretici promissa securitate, in duas maritimas Hollandiæ ciuitates admissi, una nocte inopinantes exurerentur. mox Amsterdami augustiorem consecutus cathedram, hanc exorsus est non eorum quos sibi destinauerat, sed suæ uitæ telam: quam illi non Atropos aliqua incidet, sed carnificis gladius, quem ipse acuebat non modò ciuibus quibusq; optimis, sed & mercatoribus, quotquot illuc ex Hispania, Angliā, Germania, Polonia, Russia & Liouonia, ad negotiationes conuenire soliti sunt. *Pe.* Sic erat futurus unus pastor, & unum ouile. *Ge.* Id ipse diceret, si intelligeret. Et quidem uulturibus & coruis, non Christo, cuius negotium non agitur. *Ru.* At at at. *Pe.* Quid collidis dentes. *Ru.* Scio ubi me calceus urat: nec possum cōcoquere, quod nunquam potuit episcopo Traiectensi persuaderi, ut pro suo iure illum in competentī foro, & iudici eximeret. Saltem frigide misit duos ecclesiastici ordinis nescio quales homines, qui audituro nefariam capitis postulationē assisterent, ne quis fieret (si dijs placet) homini, quem sciebat tam iniquo loco conficturum. Ita de ducentis triginta capitalis causæ criminibus accusatus, cū non haberet quod ex tempore responderet exercitatissimis quæstitoribus miser homo, in carcerem multo fœdiorem deductus

est, habendus non ut tam uenerandum uirum decet, sed ut qui de furto aut latrocinio accusetur. *Ge.* Ad talionem poscitur: luet, quod luissent tot Anabaptistæ, quorum se accusatorem scripto exhibuerat: ita in curia obtrudens literas suas, ac si lectis nullæ superfuturæ fuissent reliquæ: quemadmodum si senatores pueri fuissent, qui ex esis nucleis non fuissent solliciti de putaminibus. At hæc putamina miserum accusatorem perdidderunt. *Ru.* Garrias tu quicquid uelis, nihil ad me: ego horresco referens, nec lachrymis abstineo. nemo ab illo irridendo abstinuit, applausum est ab omnibus tanto tanti uiri periculo, recusarunt aduocati pro eo suscipere causam. *Pet.* Pessimum profectò cadauer, quòd asperrantur uultures. *Ruard.* Patronos illos Traiectenses puduit uel hiscere semel. *Pet.* Hic Eboracensem oportuisset fieri supplicem: impetrasset fortasse aliquid à iudicibus, qui nihil non obtinuit ab Angelo. *Gen.* Non erant surdastri. *Ruard.* Nihil egisset, adeò exulcerati erant spectatorum animi. Quin & rusticus quidam (ne ad extrema ludibria quicquam deesset) uelut epinicion canens, & triumphum celebrans, quum ad enumerationem criminum diligentissimè auscultasset: Si tu (inquit) uir bone hanc pilam ritè repelles, profectò indigebis reticulo meliore quàm hactenus uidit Hollandia. Quis talia fando temperet à lachrymis? Tam nunc parum tribuitur iuri Canonico, ita inuadunt nostram iurisdictionem homines politici & Iurisconsulti, qui nunc nihil aliud agunt, quàm ut expleant se odijs Inquisitionis nostræ in miserimum hominem: ita nostra pomeria diripiuntur à prophanis. Fecissent hoc olim Barbarossæ? Henrici? Conradi? Conradini? & Longobardi? fecerunt, sed quàm impunè, deplorant illorum posteri. Quàm uerè dictum memini,

*Non minor est uirtus, quàm quærere, paria tueri.*

*Ge.*

*Ge.* Foras Cares, non amplius anthisteria. Igitur cogitare debes ô bone, quam æquo loco steterint, quos tu tot annis tam multos mactasti: ut si iudex se ad cognitionem causæ obtulisset, aut aduocatus ad dictionem, statim fuisset apud uos eidem causæ obnoxius. Tunc nemo ausus fuit suscipere patrociniûm, nunc nemo uoluit: non ne par pari relatum est? *ruard.* Aliud est in humano lapsu, aliud cum hæretici persistunt in pertinaciâ, quibus nec leges, nec æquitas iudicis, nec aduocatus, nec ulla fori forma, nec priuilegia subuenire debent: imò quisquis contra pias consuetudines, & ordinationem Ecclesiæ, noua asserit dogmata, extra consuetudinem & legum ordinem puniendus est, ut piè continetur in Inquisitione Hispanica, & examine sanctissimo. Nec enim necesse est omnia de ipso liquido constare, aut testibus confirmari actionem: sufficit hæreticæ prauitatis Inquisitores, nec non omnes qui Inquisitionem promouent, quisquis demum est eorum, dubitare de alicuius fide: & firma unius sacerdotis præsumptio est loco multorum testium. Omittant curiositatem suam politici iudices: imitentur obedientiam Pilati, cui satis fuit ad Christum condemnandum audisse: Nos legem habemus, & secundum legem nostram morietur: non quæsiuit quæ lex esset, nec postulauit exactiorem explicationem. Nos canones habemus, quibus ad religiosarum personarum lapsus conniendum decernimus, in Laicos seuerè uindicamus. *Gen.* Egregiè mutuum muli fricatis. *Pe.* Si à iudicibus exigitis, ut Pilatum imitentur: igitur & uos clamate, Sanguis eorum super nos, & super meretricum filios nostros. *Ry.* Carolus Cæsar legem tulit, ut hæreticus sit, quisquis hæreticum defendit. *Pe.* Carolus nihil minus uoluit, quam uestre consultum tyrannidi: sed uoluit occursum seditionibus & tumultibus, uoluit poenâ exigi à contagiosa pertinaciâ, nō à flexibili innocentiâ; cuius maiestate uos egregiè  
estis.



estis abusi, sanguinarij hypocritæ. sed pulchrè pensarūe  
 uobis legem uestram Aduocati. Cogitarunt enim &  
 ipsi, proditorem fieri, quisquis proditorem defenderet:  
 & calumniatorem, quisquis calumniatorē: & falsarium,  
 quisquis falsarium: & homicidam atque latronem, quis-  
 quis tales. uides quā acutè cauerint sibi. Sed uobis lu-  
 dus est, principum auribus offundere mendacia, inno-  
 centibus creare calumnias, bonos gubernatores ciuita-  
 tum obijcere supplicijs: & quo id fieret probabilius,  
 pauperes mulierculas pecunia promissisq; corruppe-  
 re, ut simulato morbo & iurata sacrosancta Eucharistia  
 (quæ facta attestatione statim porrigebatur) dicerent  
 sibi constare, prætorem & primarios ciuitatis esse Ana-  
 baptistas. Scilicet iam iam expiraturis habenda fides  
 erat, ut cygnææ cantioni nihil subest mendacij. Hic est  
 usus Eucharistiæ, cū uolunt Inquisitores: in hoc mor-  
 tuus est Christus, quoties commoda sua propugnant  
 columnæ Ecclesiæ: ut unius nebulonis stomacho satis-  
 fiat, Anabaptistæ sunt & Sacramentarij, innocentissimi  
 quicq;: quia non damnant, non deferunt, non maledi-  
 cunt, non obtreçant, non excitant turbas in urbe quæ  
 ex totius orbis nationibus conflatur. Quis talia fando,  
 ne dicam faciendo, non putet cælum pluiturum sulphu-  
 re & pice, ut olim, cū non tantū peccassent Sodoma  
 & Gomorrha? *Rn.* Tace blatero, aut dic ut audiā: quid  
 me interrumpis? Quanquā conijcio quid tam submissa  
 uoce ab initio usq; intermurmuraueris: & nūc demū ui-  
 deo quid facturum sis secutus. Demus inesse aliquid  
 erroris (quod fateri pròh dolor cogimur: quando pro-  
 bationes desunt, & Rex cōtra nostram expectationem  
 aduersarios nostros tanquā insontes in causa præterijt:  
 quos oportuisset nobis non proditis, statim in uincula  
 cōiectos à carnifice interrogari) quod tandē tam atrox  
 peccatum est, ut ob id causam dicat tam ignominiose  
 uir sanctissimus, & ad hoc facinus bono zelo inflamma-  
 tus?

tus? Christus passus est se interfici, ut constitueret hanc religionem: an absurdum est, aliquot prophana capita holtiarum loco consecrata, huic sacrificio deuovere, ut defendatur tam auitum institutum aduersus hereticos? Nam qui infligunt mortem, semper zelo excusantur à peccato: qui uerò subeunt pœnam, si sunt immeriti, ipsa patientia cuiusuis boni operis pondus obtinet, ut commendentur Deo: sin meruerūt, & hoc ipsum sunt quod suspicio esse præsumit, quis uituperet è medio tolli tam nocentes, & modicum fermentum perdi ut conseruetur tota massa? *Gen.* Verè massa, quæ abhinc multis seculis ad nihil utilis fuit, nisi ut uos ex ea ad cõtumeliã omnium bonarum rerum saturi essetis, qua uos inebria remini, pinguesceretis, & lasciuiretis. Scilicet ad hoc mundus creatus est, ut uobis præstet ocium, non opifici gloriam: ad hoc prodita religio, ut uobis esset quæstiosa, non populo salutaris. Qui contradicunt, moriantur: aut qui non ferre putantur uestras suspiciones è stultitiã, inscitiã, inuidiã, auaritiã, aut saltem morositate natas, dicant apud uos propitios iudices causam. O religionis assertores, ô Apostolorum successores, Christi propugnatores. *Ru.* Infanio, nisi iste taceat. *Gen.* Imò insanisti, antequam iste loqueretur. perge de massa: nam uideris bolum in faucibus habere. *Ru.* Hoc uolebam adjicere: non magni referre, nocentes an innocentes pereant, qui istiusmodi supplicia subeunt, modò populus terreatur exemplo. quod optimè præstant homines eruditione, opibus, aut magistratu nobilitatè ue celebres. quod Amsterodami in primis querebatur. Quin si nunc ea pietas esset in hominibus, quæ in Curtio & similibus, offerrèt se magni uiri ad publica exempla clam innocentes, sed publicè fatentes hæreseos crimen, ut cæteri abstinerent. *Gen.* Habes tandem omnia Petre. hæc est conscientia Theologorum, hæc pietas, hæc consilia:

L omnia

omnia ardeant, modò ipforum culina nideat. *Ru.* Iterum, & tandem tibi dico, tace: tace inquam in nomine diaboli. *Ge.* Spiritum suum sentit. *Ru.* Tace. *Pe.* Tacet. tu perge pater. *Ru.* Quid pergam? nò sufficiunt ista, ut intromittar? Hic finis fuit, hoc extremum certamen: ubiq; uictor, hic succubui. Nam cum dissimularet episcopus, nec rex se interpellari sineret, quem præoccupauerant aduersarij, aut saltem simulati amici, indignatione correptus subitò cõcidi: nec plura locutus, ad te ueni. Ille stat pullatus & sordidatus reus, non ante iudices, sed ut agnus inter lupos: de quo nihil diuino, quàm certã perniciem. Vtinam licuisset hanc uictoriam adijcere infinitis triumphis meis: sed ferus omnia lupiter Argos transfudit, summisq; negatum stare diu. *Pe.* Perge. *Ru.* Absolui: dixi hæc postrema, nec habeo nec possum plura, adeò defatigauit me interpellando iste posticus nebulosus: cuius ego uix decimum quodq; uerbum intellexi, nisi quod te ualde delectatum uidi. Aperi nunc ostium. *Pe.* Non licet: aperiant tibi, quibus magis placebunt quæ hic recitasti. *Ru.* In hoc lactatus sum toto die, ut excludar? *Pe.* Audui omnia, ut si mica inesset pietatis, ceterorum tibi gratiam facerem: nunc abi. *Ru.* Infelix caluicium, quàm momentanea erit ista tibi procacia. Tu quidẽ mordicus claude: ego saxo uideas breui, qui non modò aperiat, sed uel refringat. *Pe.* Ad Iulium Secundum ibis (ut audio) ha ha he, uade bonis auibus. *Ru.* Eamus, iungamur castris Iulij: iste mox experietur, qualem athletam excluserit. Atque ecce ferimur per opaca uiarum. *Ge.* Ipse in acie stabis? an aspistes tibi erit carnifex, ut solet? *Ru.* Furor arma ministrabit, salutemus modò Iulium. Sed quid istæ sibi uolunt exortæ tenebræ? unde nox? quis iste clamor? qui strepitus? qui fletus? qui eiulatus? an Iulius iam agmina collocat? an in tenebris dimicat? fortè edidit aliquã stragem,

cux

cur hic consumit ueteranos? cur nō oppugnat cœlum,  
 dum adsunt focij? figat castra, iam iam aderit supplemen-  
 tum. *Cerb.* Ru ru ru ru, ru ar ar arrrr. rrrrr, rrrrr. *Ge.* Cer-  
 berus iam infremuit faucibus: opinor & ipse excludet,  
 adeò rabit, & linguam rotat. Iam desinit latratu: audio  
 uocem canentium, & uelut congratulatione excipien-  
 tium aliquem. bone deus, an admittitur? *Auscultabo,*

*CHORVS INFERORVM.*

*Quis notus adest Lernæ nepos?  
 Quem ter trifona uoce salutas?  
 Remoue ætutum pater umbrarum  
 Tenebrosa nigro poste repagla,  
 Venit è Bathauo gramine taurus,  
 Mutone carens, sed in auriculis  
 Tam hirsuta gerens crinibus antra,  
 Quantum Arcadiæ pecore in medio  
 Dederit nemo pastor asellum.  
 Duro instruitur, subijtq; pedes  
 Etiam duros, ungula cornu:  
 Solus secum reftore carens  
 Penetrare queat, nihil offensus,  
 Medias nigri sulfuris arces:  
 Praserte tamen per opaca faces,  
 Vos uirginei à uertice uultus,  
 Cætera tetri, stygiq; canes.  
 Eat ad molles stabuli lectos,  
 Vbi pascuntur Diomedis equi.  
 Sedet hoc septo, quicquid domuit  
 Saua Herculei claua laboris.  
 Bos in medijs Marathonis agris  
 Omnia uastans, Lernæa noui  
 Fœcunda nimis uerticis hydra,  
 Solosq; pauens, ignis Danaï  
 Fessa calores, Sus Manalius,*

*in n. s. uerba b. v. d. d.  
 p. i. a. y. y.*

Simul aëria nube petita,  
 Vbi condiderant astra, uolucres.  
 Sin quidquam inerit in taurigero  
 Vertice sensus, hominumq; aliquo  
 Mens dura bonis gaudeat ore.  
 Habet hæc etiam per loca sedes  
 Busyris, honos per quem datus est  
 In templa deum hospite caeso.

Semicho-  
rus.

Ducite castum in pascua taurum,  
 Spargite gramen molle sorores,  
 Implete caui tormina uentris,  
 Farcite gulam, rabidamq; fame, et  
 Bile patentem, ferulas carpat,  
 Mox littorea floribus alnis.  
 Turgeat, aut si de cyparissæ  
 Nascitur hic, quod nemo reuulsit:  
 Properate Stryges, uosq; ô Lamia.  
 Aperite nigro ubera lacte,  
 Præbetesinum, patrio uitulus  
 Gaudeat haustu, sic sic solitus,  
 Septem decies bibit haud aliud  
 Fortiter annos. SEMICHORVS ALIYS,  
 Dormiat hinc placidum, sicut permittere somnum  
 Ipse solet nostris hostibus, atq; suis.

ALIYS SEMICHORVS.

Mox ipse pater deus umbrarum,  
 Prodeat inter proceres regni,  
 Rapiatq; suum in tecla triumphum.

Carb. Ru ru ru ar arr arr, ruart ruart ruuarrtt. Ge.  
 Quid audiui cœlestis pater, quid hic sisto pedem, quur  
 non fugio ocyus Euro, non libet posthac tam temere  
 excurrere. Utinam scirent mortales, quid actum sit, sed  
 suspicantur, qui secum premunt altum silentium. Ego  
 panegyricum hominis recepti in locum suum audiui,  
 utinam.

utinam sit qui epitaphium scribat: mihi nō libet. Quam  
 repente amisi? quis illum à me diuulsit? an uolauit?  
 non uidebatur posse, quouis alino tardior. An aquila  
 sustulit, ut Ganymedem Iupiter? profecto patent &  
 istæ fores occulta quadam uī, ut admittant qui huc per-  
 tinent. Iulius nusquam castra posuit, nec fuit iste eiula-  
 tus à strage: aliud suspicor. Restat, ut solus recol-  
 ligam uestigia, utinam occurrat aliquis in  
 itinere, cui ista narrem: ne homi-  
 nes ignorent, quæ expedit  
 omnes scire,

FINIS,

L 3

1849784

OCN 81391874

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to fading and bleed-through.

1849784





